

P R O T O K Ó Ł

z przebiegu konferencji regionalnej na temat Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego na lata 2007-2013 oraz prognozy jej oddziaływania na środowisko

Warszawa, 11 października 2005 r.

Posiedzenie odbyło się w dniu 11 października 2005 r. w Sali Portretowej Muzeum Kolekcji im. Jana Pawła II, w Warszawie przy Placu Bankowym 1.

Województwa uczestniczące: Łódzkie, Mazowieckie, Podlaskie.

Uczestnicy: przedstawiciele wszystkich szczebli samorządu w województwach, przedstawiciele wojewodów, organizacje społeczne i gospodarcze działające na terenie województw, organizacje przedsiębiorców, środowiska naukowe, agencje rozwoju regionalnego, organizacje pozarządowe, grupy zainteresowań.

Konferencję prowadziła Dagmara Mliczyńska-Hajda - Dyrektor Departamentu Polityki Regionalnej MGiP.

Proponowany porządek obrad:

1. Przywitanie uczestników, słowo wstępne Marszałków Województw Łódzkiego, Mazowieckiego i Podlaskiego.
2. Prezentacja Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego na lata 2007-2013.
3. Prezentacja Prognozy oddziaływania NSRR na środowisko.
4. Strategie rozwoju województw a NSRR 2007 – 2013 – prezentacje województw.
5. Opinie i stanowiska środowisk regionalnych nt. NSRR 2007-2013.
6. Dyskusja ogólna.
7. Podsumowanie dyskusji; zakończenie obrad.

Ad pkt 1

Otwarcia konferencji dokonała **Dagmara Mliczyńska-Hajda – Dyrektor Departamentu Polityki Regionalnej MGiP**, powitała uczestników i poprosiła o zabranie głosu obecnych przedstawicieli samorządów województw pana Karola Tylędę, członka Zarządu Województwa Podlaskiego, pana Jana Kukułkę Dyrektora Departamentu Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego i pana Jacka Skwierczyńskiego, Zastępcę Dyrektora Departamentu Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego

Pan Karol Tylęda - członek Zarządu Województwa Podlaskiego podziękował Dyrektor D. Mliczyńskiej-Hajda za zorganizowanie konferencji, powitał przedstawicieli trzech województw i podkreślił wagę dzisiejszej dyskusji dla losów Podlasia, najbardziej uboższego województwa w kraju, wyrażając nadzieję, że jej efektem m.in. będą działania, które pozwolą na niwelację różnic między regionami. Wyraził zadowolenie z okazji zorganizowania niniejszej konferencji, której zadaniem jest przedstawienie dobiegających końca efektów pracy nad najistotniejszymi dokumentami strategicznymi, które będą definiowały i kształtowały zarówno politykę regionalną rządu wobec regionów jak i będą miały niezaprzeczalny wpływ na to w jaki sposób poszczególne regiony oraz cały kraj będą się rozwijały w momencie, kiedy się rozpoczną nowe ramy finansowe po 2007 roku.

Pan Dyrektor Jan Kukułka powitał wszystkich obecnych w imieniu Marszałka Województwa Mazowieckiego Adama Struzika, który nie mógł uczestniczyć w tym spotkaniu ze względów organizacyjnych i życzył zebrany owocnych obrad.

Pan Dyrektor Jacek Skwierczyński powitał zebranych i wyraził nadzieję, że konsultacje społeczne, które dzisiaj mają miejsce i które będą jeszcze przeprowadzane, sprawią, iż Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego powstanie w takim kształcie, który odpowiada nie tylko stronie rządowej

ale także będzie odpowiadała wszystkim regionom i będzie to dokument o historycznym znaczeniu. Życzył zebrałym owocnych obrad.

Ad pkt 2

Dagmara Mliczyńska-Hajda – Dyrektor Departamentu Polityki Regionalnej MGIP

podziękowała przedmówcom za **słowa powitania w imieniu trzech marszałków województw i przystąpiła do** prezentacji projektu Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego, który został przyjęty przez Radę Ministrów 6 września tego roku i zaakceptowany jako dokument rządowy do konsultacji społecznych.

Przedstawiła najistotniejsze ustalenia związane ze strukturą celów, która została w Projekcie NSRR ujęta i zarysowała wspólne kroki jakie pozostały do wykonania, tak, aby Strategia ta była nie tylko dokumentem formułującym politykę rozwoju regionalnego państwa, ale przede wszystkim dokumentem, który jest wdrażany, monitorowany i stanowi podstawę do wspólnych ustaleń.

Podstawową regulacją, która określa zawartość dokumentu, jakim jest NSRR jest określenie, czym w Polsce jest pojęcie wspierania rozwoju regionalnego. Zapis ten w sposób wyraźnie definiuje zakres ustaleń, jakim w dokumencie strategicznym tego typu jest średnia okresowa, co zostało podkreślone w NSRR, może być i powinien być zawarty. Aktualnie obowiązuje w Polsce NSRR, dokument, który był przygotowany na początku 2000 roku i sfinalizowany w 2001, obowiązuje on na lata 2001-2006. Podstawą prawną do przygotowania tego dokumentu, była ustawa o zasadach wspierania rozwoju regionalnego. Aktualnie obowiązująca NSRR była dokumentem przygotowywanym w bardzo krótkim czasie, praktycznie wyłącznie w oparciu o ustalenia polityk sektorowych i o regulacje, które definiowały zakres pozyskiwania pomocy z funduszy strukturalnych, Funduszy Spójności i dedykowana przede wszystkim problematyce zharmonizowania procesów rozwojowych w Polsce z politykami wspólnotowymi Unii Europejskiej. Podstawą prawną aktualnego projektu jest nowa regulacja prawna czyli ustawa o Narodowym Planie Rozwoju wprowadzona przez sejm w kwietniu 2004 roku. Reguluje ona znacznie szerszy zakres działań związanych z formułowaniem polityki rozwojowej kraju, nie tylko Narodowego Planu Rozwoju, ale również programów operacyjnych, kontraktów wojewódzkich, zasad finansowania i to dzisiaj jest przedmiotem naszego spotkania – zakres i przedmiot NSRR. Zawartość projektu NSRR określa art. 7 ustawy.

Obszar odniesień tego dokumentu to przede wszystkim Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, długofalowa strategia rozwoju regionalnego kraju, przygotowywana przez Rządowe Centrum Studiów Strategicznych - dokument o charakterze studialnym, konceptualnym, jednakże zawierającym interesujące sformułowania, niewątpliwie z korzyścią dla NSRR.

Strategie rozwoju województw; sprawa niesłuchanie istotna, Projekt NSRR zawiera silne powiązanie ustaleń takich jak prowadzenie prac nad strategiami rozwoju województw w województwach, prace nad NSRR, plany zagospodarowania przestrzennego województw oraz programy rządowe. Dotyczy to wszystkich programów narodowych, nie tylko programów operacyjnych, programów wieloletnich, jak np. programu Odra 2006 i innych programów dotyczących spójności społeczno - gospodarczej. Jako przykład można tu podać program dla Śląska, który również na podobnych zasadach był realizowany w woj. małopolskim.

Struktura dokumentów planistycznych w Polsce jest dość skomplikowana. Kluczowym elementem jest usytuowanie dokumentów NPR i NSRR.; nie są to dokumenty wzajemnie sobie podległe, dotyczą zupełnie innego obszaru działania, choć oba są dedykowane rozwojowi kraju.

Dagmara Mliczyńska-Hajda – Dyrektor Departamentu Polityki Regionalnej MGIP omówiła proces przygotowania i kształt NSRR. Zwróciła uwagę na fakt, że praca nad projektem NSRR była od początku prowadzona w ścisłej współpracy z samorządami. Rozpoczęła się ona od konsultacji ze wszystkimi samorządami, od dyskusji na temat tego, jakimi formami organizacyjnymi i jakimi formami pracy merytorycznymi można się wzajemnie obdarować, żeby projekt NSRR rzeczywiście odzwierciedlał zasadę subsydiarności państwa i uzupełnienia się działań, które możliwe są do prowadzenia w samorządzie i tych działań, które nie tylko może, ale i powinna prowadzić oraz inicjować strona rządowa. Następnie przygotowane zostały ekspertyzy pokazujące przede wszystkim od strony diagnostycznej sytuację rozwojową Polski w układzie regionalnym. Natomiast w części z tych ekspertyz, z różnych względów, przede wszystkim z uwagi na dość duże zróżnicowanie wewnątrz regionalne, analizowano razem z ekspertami sytuację w poszczególnych województwach. Wszystkie te ekspertyzy zostały uwzględnione nie tylko w projekcie NSRR i posłużyły do przygotowania raportu o polityce regionalnej. Było to pierwsze tego typu opracowanie jakie zostało w Polsce przygotowane. Daje ono dość szeroki przegląd problematyki implikującej działania decyzji rozwojowych zarówno na poziomie samorządów wojewódzkich, jak i tych, które zawarte są w Projekcie NSRR. Koncepcja układu dokumentów zakłada że Raport o polityce regionalnej państwa jest podstawowym merytorycznym elementem 3 składowych: Raport, NSRR i opracowanie redagujące wszystkie materiały wspierające proces dochodzenia do NSRR, w tym również Prognoza Oddziaływania na Środowisko.

W wyniku dyskusji i analiz, które zostały zawarte w raporcie o polityce regionalnej państwa, przygotowano w 2004 roku założenia do NSRR. W założeniach znalazła się już bardziej syntetyczna diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej w układzie regionalnym. Zostały w nich zawarte zasady i cele kierunkowe polityki regionalnej państwa, które zawiera Projekt NSRR. Znalazły się tam pierwsze sformułowania dotyczące systemu wdrażania NSRR z bardzo wyraźną koncepcją zmian, zarówno organizacyjnych, jak i ustawodawczych. Konsekwencją takich założeń jest jedna z ostatnich części Projektu NSRR, gdzie wyraźnie wskazuje się na konieczność wprowadzenia zmian w systemie wdrażania polityki regionalnej państwa, dla uzyskania pełnej efektywności tej polityki. Założenia zostały przyjęte przez międzyresortowy Zespół ds. przygotowania Narodowego Planu Rozwoju w maju 2004 roku i od tego momentu rozpoczęła się praca nad dokumentem NSRR.

Koncepcja ścisłego powiązania prac rządu, a konkretnie Ministerstwa Gospodarki i Pracy z pracami samorządów wojewódzkich, które w tym momencie rozpoczęły proces aktualizacji prac nad strategiami rozwoju województw, została przełożona od strony formalnej na powołanie Międzyresortowego Zespołu do przygotowania NSRR, który to Zespół został powołany w sierpniu przez Prezesa Rady Ministrów. W jego skład weszli przedstawiciele wszystkich 16 województw, desygnowani przez marszałków tych województw i przedstawiciele wszystkich, za wyjątkiem dwóch, resortów rządu, Rządowe Centrum Studiów Strategicznych, GUS i Urząd Komitetu Integracji Europejskiej. Jest to pełna reprezentacja, która umożliwia pełne podejmowanie dyskusji, a przede wszystkim decyzji dotyczących struktury samego dokumentu.

Zespół spotkał się 13 razy, odbył szereg dyskusji, z których szczególnie burzliwe były te, które dotyczyły spraw związanych z podziałem środków finansowych i formułowaniem drugiego celu NSRR. Wyłonione zostały 3 grupy robocze: grupa do prac nad zestawem mierników, wskaźników i instrumentów rozwoju regionalnego, grupa robocza ds. rolnictwa i rozwoju wsi i grupa robocza ds. mieszkalnictwa i rozwoju miast. W ustaleniach NSRR wyniki prac tych grup są bardzo wyraźnie widoczne.

Bardzo szeroko były dyskutowane zagadnienia dotyczące dostępności do danych statystycznych, publicznego dostępu do nich i swobody operowania instrumentarium badań statystycznych bowiem proces wdrażania dowolnego dokumentu strategicznego musi być oparty o bardzo precyzyjnie przygotowane i oparte o dostępne dane statystyczne zestaw mierników i wskaźników, które pozwolą na dokonywanie oceny skuteczności procesu wdrażania. Grupa robocza do prac nad zestawem mierników, wskaźników i instrumentów rozwoju regionalnego, była reprezentowana zarówno w pracach międzyresortowego zespołu w czasie dyskusji plenarnych, jak i w trakcie ustalania przez GUS badań statystycznych na kolejne lata i efektem jej pracy jest obszerny zestaw wskaźników, który stanowi integralną część NSRR.

Grupa robocza ds. rolnictwa i rozwoju wsi bardzo silnie koncentrowała się na problematyce restrukturyzacji wsi, korzystania z walorów kulturowych i przyrodniczych, jak również problematyce związanej z rozwiązywaniem bardzo poważnego problemu występującego w tych województwach, które mają w swoim obszarze zdecydowaną większość terenów po PRG-owskich.

Grupa kolejna zajmowała się problematyką mieszkalnictwa i rozwoju miast, która w zakresie rozwoju regionalnego była dotychczas bardzo słabo artykułowana. W aktualnym projekcie NSRR znajdują się wyłącznie zapisy dotyczące rewitalizacji. W tym przypadku zarówno ze względu na sytuację demograficzną, jak i na bardzo słaby podział urbanizacji Polski w stosunku do stałych krajów Unii Europejskiej, również tych nowych krajów Unii Europejskiej, problematyka rozwoju miast, sieci osadniczej i mieszkalnictwa była bardzo silnie reprezentowana w składzie tej grupy roboczej. Bardzo silne odbicie prac tej grupy jest widoczne w ustaleniach projektu NSRR.

Praca Międzyresortowego Zespołu została po części sfinalizowana poprzez przygotowanie Wstępnego Projektu NSRR co miało miejsce pod koniec czerwca. Projekt ten został przedłożony Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu, która zapoznała się z tym projektem w lipcu i po ok. 3 tygodniach sformułowała pakiet uwag do przedkładanych wtedy jednocześnie trzech dokumentów tj. Projektu NSRR, do Projektu Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju i do Projektu NPR-u. Do treści NSRR było stosunków niewiele i głównie koncentrowały się one na problematyce rozwoju miast i struktury osadniczej jak również mieszkalnictwa. Uwagi dotyczące rozwoju miast, a szczególnie obszarów metropolitalnych zostały w 80% uwzględnione. Informację o uwzględnieniu tych uwag Komisja Rządu i Samorządu przyjęła 28 września. Na podstawie wspólnej opinii Komisji Rządu i Samorządu, jak również opinii o pracy międzyresortowego Zespołu ds. przygotowania NSRR Rada Ministrów zaakceptowała 6 września projekt i skierowała ten projekt do konsultacji, do dyskusji i do przygotowania Prognozy oddziaływania na środowisko. Jeśli chodzi o Prognozę oddziaływania na środowisko - proces oceny jak dokument strategiczny implikować będzie zmiany w środowisku, czy będą to zmiany korzystne, czy niekorzystne.

Dağmara Mliczyńska-Hajda – Dyrektor Departamentu Polityki Regionalnej MGİP podkreśliła, iż praca nad takim dokumentem jak NSRR w niezwykle skomplikowanych relacjach środowiskowych i

gospodarczych jest procesem, który powinien bardzo dobrze wpłynąć na końcowy rezultat, czyli na ostateczne sformułowania NSRR i na zachowanie odpowiedniej równowagi w celach rozwojowych adresowanych do problematyki gospodarczej oraz do tych obszarów rozwoju państwa, które stanowią o walorach kulturowych i przyrodniczych kraju.

Oprócz konsultacji szczegółowych z województwami odbędą się prace związane z ewaluacją tego projektu, będą się one wiązały z przygotowaniem dokumentów ewaluacyjnych programów operacyjnych. Trwają intensywne prace nad domknięciem systemu operacjonalizowania drugiego celu NSRR, czyli nad przygotowaniem bardzo szczegółowo programu spójność i konkurencyjność regionu.

Dagmara Mliczyńska-Hajda – Dyrektor Departamentu Polityki Regionalnej MGIP omówiła system prawny i przepisy związane z przyjęciem NSRR. Zgodnie z ustawą o Narodowym Planie Rozwoju, Rada Ministrów jest zobligowana do przyjęcia NSRR nie później niż 1 stycznia roku poprzedzającego pierwszy rok obowiązywania tej strategii, czyli w przypadku omawianego dokumentu, nie później niż 1 stycznia 2006 roku. Zgodnie z harmonogramem prac Ministerstwa Gospodarki i Pracy, projekt w końcowej swojej wersji, ze wszystkimi dodatkowymi dokumentami, w tym również wykazem zmian wprowadzonych w wyniku przeprowadzenia procesu oceny oddziaływania na środowisko i sporządzenia odpowiedniego raportu, będzie przedłożony Radzie Ministrów w ostatnim tygodniu listopada.

Dagmara Mliczyńska-Hajda – Dyrektor Departamentu Polityki Regionalnej MGIP poinformowała o zawartości wszystkich części Projektu NSRR. Podkreśliła, iż wiele informacji dotyczących sytuacji gospodarczej, informacji diagnostycznej zostało przeniesionych i umieszczonych w Raporcie o polityce regionalnej po to, żeby sam dokument o polityce strategicznej był dokumentem skoncentrowanym na formułowaniu celów, na opisie priorytetów.

W części dotyczącej wdrożenia znajdują się sformułowania, które dokładnie pokazują, że problem zagadnienia rozstrzygnięty może być tylko na drodze uregulowań prawnych formułujących np. zasady finansowania jednostek samorządu terytorialnego, bądź też finansów publicznych. Zawartość NSRR jest rozszerzona w stosunku do wymogów ustawowych. Wszystkie elementy odpowiadają spisowi treści. Część VI dotycząca systemu realizacji polityki regionalnej zawiera zarówno informacje dotyczące aktualnego systemu wdrażania w oparciu o obecny istniejący system prawny i aktualną ustawę o NPR, jak i bardzo wyraźnie wykrystalizowaną koncepcję nowego systemu wdrażania w oparciu o ewolucję systemu prawnego i o ewolucję regulacji dotyczących programowania operacyjnego w Unii Europejskiej.

W stosunku do kolejnych edycji ewoluujących przez ostatnie 3 miesiące, Projekt NSRR zaakceptowany przez Radę Ministrów zawiera również załącznik, który służy do określenia bardziej precyzyjnego niż dotychczas wszystkich priorytetów, jakie znajdują się w drugim celu NSRR, dedykowanemu polityce regionalnej państwa. Załącznik ten pokazuje bardzo szczegółowo jaki będzie zakres inwestycji realizowanych w oparciu o sektorowe programy operacyjne.

Jeśli chodzi o zadania NSRR ma ona przede wszystkim określić główne problemy rozwoju kraju, cele regionalnej polityki rządu, uwarunkowania tej polityki i określenia jakie są związki pomiędzy polityką regionalną stosowaną przez rząd, zarówno w zakresie polityki regionalnej adresowanej do województw i polityki przestrzennego zagospodarowania kraju. Ponadto NSRR ma określić system podziału środków na regionalne programy operacyjne i jakie priorytety będą wspierane z funduszy publicznych, zarówno z funduszy krajowych, jak i funduszy wspólnotowych, a także jak będą przygotowywane regionalne programy operacyjne i jak będą wyglądały wszystkie niezbędne zmiany w systemie regulacyjnym i w systemie prawnym otaczającym politykę regionalną.

Jeśli chodzi o zasady polityki regionalnej państwa, zostały one sformułowane w założeniach do projektu NSRR i praktycznie przeniesione do projektu NSRR. Są to następujące zasady, które przyświecały przygotowaniu obecnie obowiązującej NSRR:

- zasada subsydiarności i zasada wspierania endogenicznego rozwoju; zasadzie tej poświęcono w projekcie bardzo wiele uwagi i koncepcja pasm rozwojowych oparta jest przede wszystkim o próbę realizacji tej zasady.
- Zasada powszechności rozwoju; szczególnie w przypadkach bardzo dużych zróżnicowań jeśli chodzi o rozwój gospodarczy bądź też dużych zróżnicowań wynikających z negatywnych procesów związanych z restrukturyzacją społeczno-gospodarczą.
- Zasada rozwoju długofalowego; w przypadku strategii średniookresowych jest dość trudna, aczkolwiek starano się tak sformułować cele rozwojowe, żeby były celami o charakterze długofalowym.
- Zasada koordynacji; przyświecała ona również formułowaniu celów, gdzie w większości przypadków one wymagają, dla dobrej realizacji, skoordynowania działań strony rządowej i samorządowej, a po stronie samorządowej również działań samorządu terytorialnego innego szczebla.
- Zasada efektywności; adresowana do problematyki związanej nie tylko z finansowaniem, ale też z organizowaniem przedsięwzięć rozwojowych.

- Zasada zrównoważonego rozwoju: w prognozie została oceniona jako zasada wyrażona, aczkolwiek słabo zrealizowana.
- Zasada spójności; spójność społeczna, przestrzenna, gospodarcza bardzo wyraziście w projekcie reprezentowana przez próbę podjęcia przedsięwzięć rozwojowych.

W Projekcie NSRR zawarte są tylko te elementy diagnozy sytuacji społeczno – gospodarczej, które były konieczne dla zobrazowania układu celów, natomiast wszystkie pozostałe charakterystyki znajdują się w Raporcie o polityce regionalnej. Analizowane były tendencje demograficzne w różnym układzie; związek pomiędzy prognozami demograficznymi a sytuacją na rynku pracy, przełożenie sytuacji demograficznej i sytuacja na rynku pracy na elementy charakteryzujące sytuację gospodarczą, parametry ekonomiczne w układzie regionalnym w odniesieniu również do sytuacji zewnętrznej, zagadnienia związane z gęstością zaludnienia i poziomem urbanizacji.

Województwo śląskie jest województwem najbardziej zurbanizowanym. Średnia dla tego województwa jest zbliżona do krajów, które mają najwyższy poziom zurbanizowania w Unii Europejskiej, natomiast w Polsce różnice są niezwykle poważne. Stosunek województw najmniej zurbanizowanych do województwa śląskiego jest wyższy niż 2,5:1.

Zróżnicowania wewnątrzregionalne są szczególnie wyraziste jeśli chodzi o parametry pokazujące sytuację gospodarczą, szczególnie PKB, zróżnicowania wewnątrzregionalne w Polsce są dosyć poważne. Jeśli chodzi o różnice międzyregionalne, Polska jest krajem podobnym krajem do innych krajów Unii Europejskiej. Jeśli chodzi o sytuację ekonomiczną i PKB, zróżnicowania te pomiędzy polskimi województwami mieszczą się w układzie 1:2,2 – 1:2,5 i jest to przedział jaki charakteryzuje większość krajów Unii Europejskiej. Natomiast jeśli chodzi o zróżnicowania wewnątrzregionalne, sytuacja jest o wiele poważniejsza. Tutaj już te widełki są jak 1:5,5, a w niektórych przypadkach dane statystyczne pokazują, że sięgają 1:6. Jest bardzo poważny problem rozwojowy w województwach, gdzie występują tego typu zróżnicowania. W woj. śląskim, małopolskim jeśli chodzi o relacje strategii rozwoju województw NSRR aż tak duże różnice nie występują.

Następnie zaprezentowana została dynamika zmian jeśli chodzi o PKB na jednego mieszkańca od 1995 roku do 2002 roku w układzie regionalnym. Jeśli chodzi o infrastrukturę – w tym przypadku pokazane są drogi kolejowe. Problematyce transportu kolejowego w Projekcie NSRR poświęca się bardzo dużo uwagi.

Jeśli chodzi o kwestię emisji zanieczyszczeń – przedstawiono zanieczyszczenia gazowe bez dwutlenku węgla.

Zaprezentowano diagram pokazujący liczbę ludności z wyższym wykształceniem w roku 2002; ta dynamika wzrostu jest dość stała jeśli chodzi o poszczególne województwa, w latach 2003 i 2004, wyglądało to bardzo podobnie.

Jeśli chodzi o kwestię bezrobocia to przedstawiono jego zróżnicowanie oraz stopę bezrobocia w odniesieniu do sytuacji w Polsce między regionami i w odniesieniu również do innych regionów Unii Europejskiej. Ze względu na problematykę barier rozwojowych bardzo ważne jest również poznanie struktury swobodnych decyzji ekonomicznych gospodarstw domowych; średni miesięczny dochód to jest bardzo interesujący wskaźnik, a on jest również dostępny w układzie subregionalnym tak, że może być interesującym punktem wyjścia do analiz związanych z instrumentami wspierania rozwoju.

Kolejnym elementem jest kwestia dostępności danych, ponieważ dane dotyczące sytuacji społeczno-gospodarczej są danymi, które też pokazują stan roku, bądź dwóch.

Jeśli chodzi o diagnozę, to można było pójść nieco głębiej, szczególnie jeśli chodzi o zagadnienia związane z demografią i o zagadnienia związane z polaryzacją polskiej przestrzeni.

Problematyce zagospodarowania przestrzennego i budowania dobrych rozwiązań rozwojowych dla Polski, w oparciu o dobrą analizę sytuacji w zakresie zagospodarowania przestrzennego poświęcono w pracy nad NSRR dużo uwagi. Problem polaryzacji polskiej przestrzeni został uwypuklony jako jeden z podstawowych problemów rozwoju regionalnego. W wyniku tej polaryzacji wystąpiła bardzo wyrazista marginalizacja niektórych obszarów kraju (Polska A, Polska B, Polska wschodnia, Polska zachodnia.).

Dagmara Mliczyńska-Hajda – Dyrektor Departamentu Polityki Regionalnej MGİP zwróciła uwagę na problem niedorozwoju funkcji metropolitalnych w miastach. Odbywały się długie dyskusje na temat wyznaczania obszarów metropolitalnych, nad problematyką rozwoju miast, nad zagadnieniami związanymi z rolą dużych miast i ośrodków miejskich w rozwoju kraju. Niewiele polskich miast w swojej ofercie funkcjonalnej ma te funkcje, które w odniesieniu do konkurencji międzynarodowej pomiędzy miastami dawałyby tym miastom szansę na to, aby stawały się nie tylko coraz bardziej atrakcyjnymi ośrodkami miejskimi, ale żeby były w stanie wypełniać też tę rolę, która jest stereotypowo traktowana jako siły rozwojowej, takiej siły motorycznej, że miasta są siłą rozwoju regionalnego. Jest nadzieja, że są w stanie przejąć taką rolę.

Kolejny zasadniczy problem, to sytuacja jaka występuje zarówno w warstwie społecznej, gospodarczej, jak i przestrzennej na tych obszarach, gdzie doszło do głębokiej, nie sfinalizowanej ciągle

jeszcze restrukturyzacji. Wiąże się to ściśle z problematyką terenów pogórnich, popegeerowskich, ale nie tylko, jest związane również z przemysłem zbrojeniowym i z przemysłem lekkim.

Dagmara Mliczyńska-Hajda – Dyrektor Departamentu Polityki Regionalnej MGiP

przedstawiła i omówiła uwarunkowania rozwoju regionalnego stwierdzając, iż działania związane z rozwojem regionalnym przede wszystkim muszą uwzględnić konieczność utrzymania wysokiej dynamiki wzrostu gospodarczego. Element ten został bardzo silnie w NSRR uwzględniony, aczkolwiek ze słabszym zaakcentowaniem problematyki równowagi środowiskowej i zachowania walorów środowiska przyrodniczego.

Następny warunek to zwiększenie zatrudnienia. Jest to bardzo poważny problem gospodarki Polski; odsetek osób pracujących w stosunku do liczby osób, które mogłyby pracować, bo znajdują się w odpowiednim wieku, posiadają odpowiednie wykształcenie i nie mają przeciwwskazań zdrowotnych, jest jednym z najniższych w Europie.

Zwiększenie poziomu innowacyjności; w tym celu niezbędne jest przygotowanie kadry do gospodarki opartej na wiedzy. Działania rozwojowe powinny być nacechowane dbałością o zachowanie takich trendów rozwojowych, żeby przygotowanie kadr było możliwe.

Stymulowanie rozwoju miast i zachowanie policentrycznej struktury osadniczej; konieczne jest zapewnienie większej spójności kraju i działania z uwzględnieniem tego uwarunkowania, aby przede wszystkim starać się wyrównywać szanse rozwojowe tam, gdzie one są zdecydowanie niższe niż w pozostałej części kraju.

Stymulowanie specjalizacji regionalnych; uwarunkowanie to, które pojawiło się w NSRR spotkało się z akceptacją i z dużym zrozumieniem ze strony samorządów wojewódzkich, są już pierwsze efekty konkurencji między województwami. Pożądanym jest wyprofilowanie, szukanie specjalizacji regionalnej również ze strony samorządu wojewódzkiego, wyrównywanie szans rozwoju województw i podejmowanie wszelkich działań rozwojowych w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Misją NSRR na lata 2007 – 2013 jest zapewnienie wzrostu jakości życia przy zachowaniu zasad rozwoju konkurencyjności kraju i regionów, przy jednoczesnej koncentracji na stymulowaniu i utrwalaaniu pozytywnych tendencji rozwojowych w województwach z wykorzystaniem ich endogenicznych zasobów.

Koncepcja układu celów strategicznych oparta została na założeniu, że znalezienie wspólnego klucza do odpowiednich sformułowań, do budowania struktury celów w strategiach rozwoju województw i w NSRR, wymaga jasnego i klarownego dokonania podziału, jaki obszar podziału regionalnego państwa finansowany będzie przez działania inspirowane i podejmowane przede wszystkim przez samorząd wojewódzki, a jaki musi, ze względu na zakres prerogatyw ustrojowych i konstytucyjnych, stopień skomplikowania, być przedmiotem polityki państwa z prerogatywami inspirowania tych działań i również ich współfinansowania. Uznano, po długiej dyskusji, że wszystkie cele, które są nakierowane na budowanie spójności, na jej zwiększanie bądź budowanie, a jest to obszar na tyle zróżnicowany, jak również związany z politykami sektorowymi, że powinien być realizowany przez państwo. Wszystkie województwa, niezależnie od swoich uwarunkowań zewnętrznych, od położenie geograficznego, od swojej charakterystyki społeczno-gospodarczej są zainteresowane wzrostem własnej konkurencyjności w stosunku do innych województw, jak również w stosunku do innych regionów innych państw, jak również są zainteresowane szybszym wzrostem po to, żeby wyrównywać szanse rozwojowe w tych częściach swojego województwa, w których te problemy rozwojowe są silniejsze. Taki też jest, nieco schematyczny, ale jednak bardzo mocno porządkujący wewnętrzną strukturę Strategii układ celów kierunkowych.

Struktura celów, priorytetów i kierunków działań; dużo miejsca poświęcono w dokumencie omówieniu szczegółowo drugiego celu, czyli celu nakierowanego na zbudowanie większej spójności społecznej, przestrzennej i gospodarczej, jest to ten obszar, za który odpowiedzialność bierze strona rządowa. Natomiast pierwszy i trzeci, których odniesienie znajdują się we wszystkich strategiach rozwoju gospodarczego jakie dotąd zostały przygotowane, są mniej szczegółowo opisane, ale bardziej szczegółowo przedyskutowane ze strony samorządowej i realizowane są przez samorząd wojewódzki ze wsparciem strony rządowej.

Drugi cel kierunkowy - większa konkurencyjność województw to przede wszystkim budowa lepszego układu instytucji wspomagających i atrakcyjną inwestycyjność województw, w tym wszelkich agencji, instytutów, funduszy pożyczkowych i wszelkich innych, możliwych do wprowadzenia, a jeszcze słabo w Polsce funkcjonujących instytucji.

Rozwój funkcji metropolitalnych dużych ośrodków miejskich; proponuje się w Strategii dokonywanie we wszystkich województwach podziału na centra rozwoju I i II stopnia, również w tych województwach, w których Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju nie wyznacza obszarów metropolitalnych i odpowiedniego rodzaju dla tych centrów rozwoju zestawu wsparcia do budowania lepszego układu funkcji, takich jak funkcje związane z wystawiennictwem, edukacją wyższą, ośrodkami naukowo – badawczymi.

Wzmacnianie potencjału innowacyjnego regionu; cel nastawiony przede wszystkim na budowanie tego potencjału na terenie całego województwa bez wskazywania ośrodków miejskich jako adresatów takiego wsparcia.

Rozwój infrastruktury wzmacniającej konkurencyjność województw, rozwój zasobów ludzkich i promocja dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego miast i obszarów miejskich, budowa marki i wizerunku regionu; jest to priorytet nowy, który w żadnym wcześniejszym dokumencie dotyczącym rozwoju regionalnego nie występował, jest on bardzo dobrze przyjmowany.

Drugi cel kierunkowy. - problematyka przestrzenna miała bardzo silny wpływ na sposób formułowania drugiego celu NSRR. Równoległe z pracami nad NSRR toczyły się prace nad aktualizacją Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju. Zachodzi tu niewątpliwie pewien związek przyczynowo skutkowy, natomiast jeżeli chodzi o definiowanie obszarów problemowych, nie ma pełnej spójności między tymi dokumentami.

Dagmara Mliczyńska-Hajda – Dyrektor Departamentu Polityki Regionalnej MGIP przedstawiła układ priorytetów; zamierza się zbudować podstawowy priorytet ponadwojewódzkich struktur funkcjonalno przestrzennych i gospodarczych.

Proponuje się następujące ponadwojewódzkie struktury funkcjonalno–przestrzenne: pierwszy obszar funkcjonalny, w oparciu o nowo projektowany środkowoeuropejski korytarz transportowy, dotyczący trzech województw, zachodniopomorskiego, lubuskiego i dolnośląskiego.

Drugi, który dotyczy wszystkich 3 województw opolskiego, śląskiego i małopolskiego, to pasmo rozwojowe, budowane w oparciu o wzmocnienie tych impulsów, które już są odczuwalne, w oparciu o VI Paneuropejski Korytarz Transportowy, czyli budowę autostrady. Chodzi tu nie tylko o skoncentrowanie się na układzie transportowym, ale przede wszystkim na budowaniu intermodalnych układów komunikacyjnych, więc również na komunikacji, która nie polega na przemieszczaniu się z miejsca na miejsce (np. wymiana informacji).

Następny obszar funkcjonalny, również dotyczący wszystkich 3 województw, to pasmo rozwojowe w zakresie oddziaływania na autostrady A 4, czyli III Paneuropejskiego Korytarza Transportowego.

Dagmara Mliczyńska-Hajda – Dyrektor Departamentu Polityki Regionalnej MGIP nawiązała do koncepcji, która była po wielokroć publikowana i dyskutowana, a mianowicie autostrada wysokiej technologii jak również do koncepcji budowy układów centrów logistycznych, związanych z obsługą transportu tranzytowego, aczkolwiek w tym przypadku nie na tranzycie należy się skupiać, a przede wszystkim na wykorzystywaniu tego korytarza transportowego w układzie komunikacyjnym krajowym.

Kolejnym jest wybrzeże Morza Bałtyckiego. Tym pasmem rozwojowym objęte byłyby 3 województwa, zachodniopomorskie, pomorskie i warmińsko-mazurskie.

Kolejne zagadnienie to kwestia uwzględnienia w działaniach strony rządowej silnego instrumentu pozwalającego na podejmowanie przez województwa wspólnych przedsięwzięć. Jest propozycja aby w ramach NSRR zbudować taką świadomość i przekonanie o tym, że podejmowane przez co najmniej dwa województwa przedsięwzięcia związane z rozwiązywaniem podobnych problemów społeczno-ekonomicznych z wykorzystywaniem walorów endogenicznych będące przedmiotem kompleksowego, wspólnie przygotowanego projektu uzyskają wsparcie przez stronę rządową w oparciu o drugi priorytet celu kierunkowego NSRR.

Przewidziane jest także wsparcie dla obszarów metropolitalnych, przede wszystkim dla układu komunikacyjnego w tych obszarach, ponieważ jest to zagadnienie, z którym obszary metropolitalne mają największy problem.

Z uwagi na duże zróżnicowanie rozwojowe województw wschodnich i zachodnich, przewidywane są również osobne priorytety dla 5 województw Polski wschodniej. Jednym z przykładów, jakie możliwe są do realizacji w oparciu o NSRR jest priorytet adresowany do 3 województw: województwa pomorskiego, warmińsko-mazurskiego i kujawsko-pomorskiego, dotyczący rozwoju obszaru, który z jednej strony jest obszarem problemowym, z drugiej strony obszarem o bardzo wielu walorach przyrodniczych u delty Wisły na Żuławach. Ten projekt znalazł się w NSRR jako priorytet w wyniku bardzo dobrze przygotowanego programu rozwojowego przez te dwa województwa.

Podobnym pomysłem, aczkolwiek już nie tak silnie i dobrze przygotowanym, który znalazł odzwierciedlenie w Projekcie NSRR, jest rozwijanie koncepcji Zielonych Płuc Polski.

Bardzo silnie wyodrębniona została w NSRR problematyka obszarów popegeerowskich, dedykowany jest jej osobny kierunek działań. Dotyczy to 6 województw.

Priorytety, które są efektem pracy grupy roboczej dotyczącej problematyki miejskiej i mieszkalnictwa bardzo wyraziście zostały uwidocznione w NSRR. Jest to zwiększenie zdolności migracyjnej i mobilności przestrzennej ludności, wsparcie samorządu regionalnego na rzecz budownictwa czynszowego w centrach rozwoju I i II stopnia. Przewidywany jest tutaj finansowany z budżetu państwa instrument, który zostanie udostępniony samorządowi wojewódzkiemu do prowadzenia własnej polityki w

obrębie województwa, umożliwiającą wsparcie gmin i wsparcie budownictwa czynszowego o niskim czynszu.

Następne priorytety są związane z migracją i całym wachlarzem kierunków działań w priorytecie dotyczącym zachowania i wykorzystania dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego oraz rozwoju turystyki.

Osobnym obszarem w drugim celu kierunkowym jest rozwój współpracy terytorialnej, znajdują się tutaj odniesienia do instrumentów, które oferuje w tym zakresie Unia Europejska, do tzw. nowego instrumentu sąsiedztwa i do kontynuacji programu w oparciu o inicjatywę INTERREG. Inicjatywa nie będzie w następnym okresie programowania kontynuowana, natomiast w oparciu o nią będą kontynuowane programy.

Trzeci cel kierunkowy – Szybszy wzrost – wyrównywanie szans rozwojowych to działania będące przedmiotem aktywności samorządów wojewódzkich, nakierowane są na przyspieszenie wzrostu po to, żeby zwiększanie szans rozwojowych następowało w sposób bardziej dynamiczny i wyrównany.

Kolejne priorytety to:

poprawa struktury gospodarczej dla przyciągnięcia inwestycji - dotyczy to szczególnie obszarów wiejskich,

dotyczący społeczeństwa obywatelskiego i budowy sieciowych struktur współpracy,

Podwyższenie poziomu aktywności zawodowej ludności i przedsiębiorczości oraz wzmocnienie rozwoju społeczeństwa opartego na wiedzy

wspieranie wielofunkcyjnych obszarów wiejskich i wzmocnienie efektywnego i przyjaznego środowiska sektora rolniczego - priorytet odnoszący się do problematyki związanej z restrukturyzacją rolnictwa. Strategia rozwoju obszarów wiejskich jest dedykowana przede wszystkim problematyce związanej z produkcją rolną. Jest tam jeden priorytet nie związany bezpośrednio z produkcją rolną, z przetwórstwem rolnym adresowany do obszarów wiejskich.

Stymulowanie rozwoju ośrodków miejskich - priorytet adresowany jest do miast małych. Nie wprowadzono żadnej cezurę jeśli chodzi o liczbę ludności, ponieważ zróżnicowanie jeśli chodzi o strukturę osadniczą w Polsce jest bardzo duże, odniesiono się więc do typologii zaproponowanej wcześniej, czyli centra rozwoju I i II stopnia i priorytet adresowany do centrów rozwoju II stopnia.

Jeśli chodzi o system realizacji polityki jako obligatoryjny instrument NSRR został opisany na tyle szczegółowo, że jasno pokazuje jaka jest zależność między polityką interregionalną a intraregionalną. Ustawa przewiduje wdrażanie NSRR w oparciu o regionalne programy operacyjne, sektorowe programy operacyjne, strategie wykorzystania Funduszu Spójności i inne programy interwencyjne, pilotażowe, których ustawa szczegółowo nie definiuje.

Nie został jeszcze sfinalizowany proces dyskusji nad nową perspektywą finansową Unii Europejskiej dotyczący regulacji związanych z dokumentami strategicznymi, które będą stanowiły podstawę do formułowania regulacji jeśli chodzi o wsparcie finansowe dla poszczególnych krajów, w związku z czym Podstaw Wsparcia Wspólnoty takiego dokumentu jaki był wcześniej znany, już nie będzie. Jest projekt Strategicznych Wytycznych Wspólnoty. Musi on być znacznie bardziej ogólny niż dotychczas tego typu dokumenty. Natomiast zmiany w ramach regulacji dotyczących polityki spójności w ramach Unii Europejskiej wymagać będą również zmiany i uregulowań prawnych innego charakteru w krajach członkowskich, w tym również w Polsce. Owa konieczność zmian w instytucjonalno-prawnych w NSRR jest bardzo wyraźnie podkreślona. Ich zakres wynika z sugestii strony rządowej, różnych resortów, przede wszystkim MGiP. Doświadczenia konieczne do wprowadzenia zmian zbierane były także przy wdrażaniu programu dla Śląska. Sugerowane zmiany dotyczą przede wszystkim dwóch ustaw związanych z finansowaniem czyli ustawy o finansach publicznych oraz ustawy o finansowaniu jednostek samorządu terytorialnego, a także zmian regulujących system dokumentów strategicznych i system wdrażania programów operacyjnych, a mianowicie ustawy o Narodowym Planie Rozwoju i ewentualnie nowej ustawy o polityce regionalnej państwa i rozwoju regionalnego.

Zarysowany w projekcie system szczegółowo obejmuje oparcie NSRR o 16 regionalnych programów operacyjnych (16 RPO):

- program operacyjny Spójność Terytorialna i Konkurencyjność Regionu (POSTiKR), w tym tzw. 17 RPO,
- sektorowe programy operacyjne,
- programy współpracy terytorialnej (programy, które będą obligatoryjne w oparciu o nowe instrumenty współpracy terytorialnej w ramach polityki Unii Europejskiej),
- inne programy takiego typu jak program śląski.

Są przewidziane następujące formy współpracy jeśli chodzi o uregulowania formalne pomiędzy stroną samorządową a rządową; *kontrakt regionalny*, nie wojewódzki, kontrakt o innym charakterze, ale nadal o charakterze umowy dwustronnej, *grant globalny* - instrument pozwalający na przekazanie danych w ramach drugiego celu kierunkowego stronie samorządowej reprezentującej jedno województwo lub kilka

województw oraz konkursy krajowe, w przypadku kiedy pewnymi przedsięwzięciami dotyczącymi realizowania II celu kierunkowego będą zainteresowane wszystkie województwa. (Na przykład może dotyczyć priorytetu związanego z mobilnością, ponieważ problemy z mieszkalnictwem występują w większości województw, ale jednak nie we wszystkich).

Dagmara Mliczyńska-Hajda – Dyrektor Departamentu Polityki Regionalnej MGiP zwróciła uwagę na fakt, że w zakresie ustaleń NSRR i strategii sektorowych udało się w wyniku pracy Zespołu Międzyresortowego osiągnąć połowiczny sukces; była nadzieja na to, że odejście od polityki sektorowej nastąpi w sposób nie tylko bardziej spektakularny, ale bardziej skuteczny. To co dotychczas udało się osiągnąć, to wejście z ustaleniami NSRR - zawarte są one w Załączniku opis kierunków działań do drugiego celu kierunkowego - bardzo głęboko w dotychczas sektorowe działania, szczególnie dotyczące komunikacji, kultury, po części ochrony środowiska i rozwoju obszarów wiejskich. Jest to ten obszar, gdzie NSRR nie tylko powinna, ale będzie realizowana przez sektorowe programy i sektorowe polityki.

Jeśli chodzi o system realizacji drugiego celu kierunkowego, za który w pełni odpowiada strona rządowa czyli za program operacyjny Spójność Terytorialna, konkurencyjność regionów; będzie to program, który będzie miał charakter instrumentu koordynującego polityki sektorowe, sektorowe programy operacyjne, programy współpracy terytorialnej, interwencyjne programy pilotażowe.

Jeśli chodzi o system monitorowania i oceny wdrażania NSRR – nad tym pracowała bardzo intensywnie grupa robocza, która była dedykowana praktycznie wyłącznie problematyce monitorowania poprzez budowę systemu wskaźników, który jest z jednej strony bardzo przeglądowy, z drugiej strony oparty jest o zasadę, że zbudowane są te wskaźniki wyłącznie w oparciu o powszechnie dostępne dane statystyczne. Wszystkie elementy, o których w systemie monitorowania i oceny wdrażania NSRR jest mowa, są dostępne poprzez badania statystyczne, bardzo ważny element pozwalający na prowadzenie analiz nie tylko z poziomu administracji rządowej, ale również odniesienia tego systemu monitoringu i oceny wdrażania NSRR do monitorowania i oceny wdrażania rozwoju regionalnego województw. System monitorowania i oceny wdrażania NSRR zbudowano w takiej samej filozofii, jak budowa NSRR. MGiP pracuje wspólnie z samorządami województw i monitorowanie i ocena wdrażania NSRR musi się również odbywać w oparciu o wyniki analiz prowadzonych w województwach jeśli chodzi o stopień zaawansowania, o efekty wdrażania strategii rozwoju województw i ocenę z pułapu województw jest realizowana NSRR. Żeby te oceny mogły być prowadzone w sposób całkowicie otwarty i żeby nie wymagały dodatkowych nakładów, również finansowych, system musi być oparty o publiczne dane statystyczne. Nie można zakładać, że jakieś dodatkowe informacje będą tu potrzebne, bo w przeciwnym razie system nie spełniałby publicznego charakteru. Na str. 73 Projektu znajduje się schemat pokazujący jak system monitorowania i ewaluację NSRR można skonstruować. Tak skonstruowany system da też lepszy przegląd, np. jeśli chodzi o aktualne dane związane z alokacją funduszy strukturalnych w następnym okresie programowania.

Dagmara Mliczyńska-Hajda – Dyrektor Departamentu Polityki Regionalnej MGiP przedstawiła propozycję najważniejszych zmian organizacyjnych, które implikują efektywność wdrażania NSRR, co po części również ma wpływ na dynamikę wdrażania strategii rozwoju województw. Przebudowa kontraktu wojewódzkiego na kontrakt regionalny, na kontrakt wieloletni, na kontrakt co najwyżej 7-letni, na kontrakt, po stronie którego z jednej strony zawsze jest strona rządowa, po drugiej stronie nie zawsze musi być tylko jedno województwo. Na już czynione działania związane z uporządkowaniem kompetencji pomiędzy samorządem wojewódzkim a wojewodą należałoby położyć jeszcze większy nacisk i bardzo wyraźnie zdefiniować tutaj rolę wojewody jako organu kontrolnego i nadzorczego.

Wzmocnienie samorządów województw jest istotne przede wszystkim jeśli chodzi o stronę finansową bowiem proces decentralizacji i reformy finansów publicznych, aczkolwiek bardzo zaawansowany, ze zmianami w 2003 roku prawie sfinalizowany, jeszcze jednak sfinalizowany nie jest. Przy dyskusji nad NPR-em toczyły się również dyskusje na temat innego sposobu finansowania samorządu, opartego również o udział samorządu w podatku VAT. Departament Polityki Regionalnej jest wielkim zwolennikiem takiego rozwiązania, ponieważ udział w podatku VAT bardzo mocno mobilizuje do działań związanych z decyzjami prorynkowymi i rozwojowymi. Trudno przewidzieć jak się sytuacja będzie rozwijać jeśli chodzi o realizację programu konwergencji, który jest programem implikującym wszystkie decyzje budżetowe. Należy sobie również zdawać sprawę, że one później również przekładane są na możliwości związane ze współfinansowaniem przez stronę rządową polityk rozwojowych.

Niezależnie od tego ważne i konieczne jest podkreślenie, że prowadzenie polityki regionalnej przez samorząd wojewódzki w stopniu bardziej samodzielnym i w sposób efektywny, wymaga zakończenia procesu decentralizacji finansów publicznych.

Zmiany w systemie finansowym dotyczą nie tylko wzmocnienia finansowego samorządu wojewódzkiego, ale mają one dotyczyć również zagadnień związanych np. z regulacjami odnoszącymi się

do jednostek samorządu terytorialnego nie tylko wojewódzkiego szczebla, ale gminnego i powiatowego. Chodzi o możliwości związane z działaniami dotyczącymi budowania własnych instrumentów finansowych, zdolności kredytowej, zmian związanych z planowaniem przestrzennym, w zakresie, wiążącym się z zobowiązaniami finansowymi.

Finansowanie NSRR odbywać się będzie z funduszy krajowych, ale chodzi tutaj przede wszystkim o środki z funduszy strukturalnych i z Funduszu Spójności. Uwzględniane są tutaj również środki prywatne, ponieważ jeden z instrumentów NSRR ma być przedsięwzięciem opartym o regulacje niedawno wprowadzonej ustawy o partnerstwie publiczno–prywatnym.

Dagmara Mliczyńska-Hajda – Dyrektor Departamentu Polityki Regionalnej MGIP stwierdziła, iż dyskusja nad finansowaniem NSRR w pewnym etapie prac nad NSRR sprowadziła się praktycznie wyłącznie do dyskusji nad algorytmem podziału środków finansowych i przystąpiła całość niezwykle ważnych spraw, które należałoby uregulować, a mianowicie również nie osiągnięto konsensusu jeśli chodzi o odpowiedź na pytanie, czy środki finansowe w oparciu o pierwszy i trzeci cel NSRR powinny być dzielone wg tego samego algorytmu. Punkt wyjścia dyskusji o algorytmie był taki, że wspieranie przedsięwzięć nastawionych na konkurencyjność powinno odbywać się w sposób, który będzie preferował zachowania konkurencyjne w decyzjach samorządu wojewódzkiego, natomiast działania nacechowane troską o wyrównywanie szans rozwojowych należy wspierać w oparciu o nieco inne kryteria.

Rezultatem dyskusji, która została sfinalizowana na Konwencji Marszałków kilka miesięcy temu jest przyjęty algorytm podziału środków finansowych na realizację I i III celu 80/10/10, opartym o wskaźnik ludnościowy, o wskaźnik PKB na mieszkańca i o wskaźnik związany z parametrem stopy bezrobocia w niektórych powiatach. Jest on uaktualniony o najświeższe dane statystyczne, natomiast nie zmieniający filozofii podziału środków finansowych. Decyzja została przyjęta na podstawie rekomendacji rządu przez Konwent Marszałków i takie ustalenia zostały zawarte w NSRR. Dyskusja na ten temat w pewnym momencie została sprowadzona do dyskusji nad mechaniką obliczeń, a mniej nad strategią dzielenia funduszy publicznych w zależności od tego jakie cele dzięki tym funduszom chciałoby się osiągnąć.

Jeśli chodzi o wskaźniki monitoringu, **Dagmara Mliczyńska-Hajda – Dyrektor Departamentu Polityki Regionalnej MGIP** zwróciła uwagę na fakt, że wskaźniki podzielono na dwie grupy, na obligatoryjne i uzupełniające. Lista wskaźników jest dostępna na stronie internetowej, nie została zamieszczona w Projekcie NSRR, ponieważ nie wiąże ona ani strony rządowej, ani strony samorządowej.

Kończąc, wyraziła nadzieję, iż prezentacja, w której przedstawiona została filozofia myślenia o Projekcie NSRR, ale przede wszystkim nie o dokumencie lecz o procesach rozwojowych pokazanych na tym schemacie, zachęci słuchaczy do zapoznania się z tym dokumentem. Nie dominuje w nim i nie może dominować ani polityka regionalna państwa, ani polityki sektorowe, ani polityki poszczególnych województw. Podkreśliła, że koniecznym jest dołożenie wszelkich starań, zarówno jeśli chodzi o proces polityczny dyskusji, organizacyjny i merytoryczny, aby te trzy sfery rozwoju regionalnego na siebie zachodziły, zająłaby się i wzajemnie się wspierały.

Ad pkt 3

Dr Andrzej Kassenberg- Instytut na Rzecz Ekorozwoju przedstawił sporządzoną przez Instytut na Rzecz Ekorozwoju na zamówienie MGIP, Prognozę oddziaływania na środowisko do Projektu NSRR, w której przedstawił podstawę prawną, sposób w jaki Prognoza została wykonana, czego dotyczą pozytywne, a czego negatywne oceny, a także główne rekomendacje oraz odniesienie do prognoz oddziaływania na środowisko strategii wojewódzkich. Podzielił się również pewnymi wątpliwościami. Na wstępie mówca poinformował, iż Instytut na rzecz Ekorozwoju jest niedużą pozarządową placówką, nie nastawioną na zysk, która stara się od wielu lat propagować idee zrównoważonego rozwoju w Polsce. Projekt NSRR został Instytutowi przekazany 25 sierpnia, a więc czas na przygotowanie Prognozy był krótki; Prognoza robocza zgodnie z umową została dostarczona do MGIP do końca września, a do 15 października będzie przedstawiona wersja końcowa.

Podstawą prawną formułującą jak powinna wyglądać prognoza oddziaływania na środowisko jest ustawa prawo ochrony środowiska, zbieżna z dyrektywą Unii Europejskiej o cenach skutków niektórych planów i programów. Polska wprowadziła wcześniej tego typu instrument, niż został on wprowadzony w Unii; w Polsce obowiązuje on od 1 stycznia 2001 roku. Bardzo ważnym elementem stanowiącym podstawę tej pracy są uzgodnienia między resortem środowiska i resortem gospodarki i pracy, co ta praca ma zawierać i jaka ma być szczegółowa ilość informacji w tymże dokumencie.

Dokument zawiera 3 podstawowe części: część diagnostyczną, część strategiczną i część wdrożeniową.

Celem wykonania Prognozy jest przede wszystkim stwierdzenie, czy zagadnienia ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju zostały w sposób prawidłowy ujęte w takim dokumencie jak NSRR, czy skala tego ujęcia jest właściwa, jakie mogą być potencjalne skutki przyjętych rozwiązań,

zarówno pozytywne jak i negatywne oraz przedstawienie rekomendacji, czyli zaleceń, aby ten dokument był lepszy. Mówca zaznaczył, że wykonana prognoza nie zobowiązuje Ministerstwa Gospodarki i Pracy do jej uwzględnienia, jest natomiast pewnego rodzaju sugestią i zaleceniem, służącym udoskonaleniu dokumentu.

Prezentowane opracowanie składa się z części, w której oceniane są poszczególne elementy, wchodzące w skład NSRR. Do każdej z takich ocen formułowane są komentarze, określone rekomendacje, oraz informacja w jaki sposób ocena była wykonywana, na podstawie jakich materiałów źródłowych, a także opinia autorów na temat tego co ich zdaniem nie zostało jeszcze niewystarczająco zrobione z różnych względów.

Jako podstawowe założenia przyjęto, że zgodnie z art. 5 konstytucji, który mówi, że państwo ma rozwiązywać problemy ochrony środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, nie można się odnosić tylko do wąsko rozumianej ochrony środowiska, zawartej między budową oczyszczalni ścieków a ustanowieniem rezerwatu przyrody, ale należy na to spojrzeć znacznie szerzej, a więc z punktu widzenia pewnych proekologicznych lub antyekologicznych kierunków rozwoju gospodarki, a zatem zajmowano się także takimi aspektami jak proekologiczne kierunki rozwoju gospodarczego, efektywność wykorzystania zasobów, a nie tylko sprawa ochrony przyrody czy budowy określonej infrastruktury ochrony środowiska służącej poprawie jego jakości.

Drugim podstawowym założeniem przy opracowywaniu prognozy było to, iż polityka regionalna państwa stanowi jeden z ważniejszych instrumentów, który pozwala wdrażać zapisy aktów prawnych polskich i unijnych, ekologicznych konwencji, w których Polska jest stroną, a także pozwala przyczynić się do realizacji celów zawartych w różnych, przyjętych przez Unię Europejską, czy przez polskie władze, dokumentów strategicznych dotyczących zrównoważonego rozwoju ochrony środowiska.

Dr A. Kassenberg omówił sposób pracy nad Prognozą. Praca ta składa się z 4 części. Rozpoczęto od sformułowania zestawu kryteriów, który odnosił się do kwestii czym ma być polityka regionalna państwa jako instrument. Metodologia, którą w tym przypadku zastosowano, została wypracowana przy przeprowadzaniu prognozy oddziaływania na środowisko NPR na lata 2004-2006, doskonalona w następnych opracowaniach. (M.in. wykonano prognozę dla strategii rozwoju turystyki na lata 2007-2013). Przeanalizowanych zostało ponad 100 aktów prawnych międzynarodowych konwencji i dokumentów strategicznych. Wybrano z nich 250 zaleceń, które można uznać jako kryteria sprawdzające. Zastosowanie takiej ilości zaleceń uniemożliwiłoby zakończenie pracy, w związku z tym posłużyliśmy się tzw. mega kryteriami, które są zawarte w Europejskiej Agencji Ochrony Środowiska, w materiałach Europejskiego Biura Środowiskowego, a także w opracowanych przez Instytut na Rzecz Ekorozwoju. W zależności od dokumentu i jego specyfiki, jest to od 30-50 kryteriów.

W omawianym przypadku jest to 30 kryteriów, które zostały podzielone na 3 części. Część z nich odnosi się do strony formalnej, do oceny dokumentów, czyli tego jak wygląda emisja, jak wyglądają zasady, jak wyglądają uwarunkowania, jak są użyte wskaźniki do monitorowania. Kryteria ogólne, które dotyczą stopnia wdrażania zasada zrównoważonego rozwoju, a więc harmonizacja polityki ekologicznej z NSRR, jak wygląda problem konsumpcji, czy jest to konsumpcja wyważona, jak wyglądają takie zagadnienia jak środowiskowy rozwój transportu, rolnictwa, turystyki, energetyki, relacje związane ze zdrowiem, a także aspekty dotyczące transgranicznego oddziaływania, albo zagranicznej współpracy dotyczącej tych zagadnień.

Ostatnich 5 kryteriów szczegółowych są to bardziej tradycyjne kryteria szczegółowe, czyli jakość powietrza, jakość wody, jakość gleby, promieniowanie, hałas i tym podobne. Był to pierwszy etap pracy.

Drugi etap pracy był najtrudniejszy, najbardziej złożony, ale dzięki zastosowanej metodzie pozwolił zidentyfikować te obszary, które są naprawdę ważne. 36 elementów wchodzących w skład NSRR, a więc priorytety z I i III celu oraz kierunki działania z celu II zderzono z kryteriami głównymi, szczegółowymi i w ten sposób uzyskano 792 pola do rozstrzygnięcia, czy są to sprawy ważne, potrzebne i czy należy się nimi w ocenie zająć, czy nie. Praca została potem zawężona tylko do tych pól, które uznane zostały za ważne.

Trzeci etap obejmował formułowanie oceny i komentarza do niej oraz rekomendacji w postaci alternatywnych rozwiązań, poprawek lub uzupełnień. 90% rekomendacji jest sformułowanych w postaci konkretnego zapisu jak to zmienić, a poprzedzone to jest komentarzem i oceną.

Ostatni etap jeszcze obecnie trwa, skończona została wersja robocza, natomiast ostateczna wersja Prognozy oddziaływania na środowisko zostanie przekazana do MGIP w dniu 17 października.

Za pozytywne uznaliśmy elementy, które warto podkreślić i warto zaznaczyć, że NSRR jest instrumentem, który pomaga zrealizować te rzeczy, o których wcześniej mówiliśmy.

Definicja zrównoważonego rozwoju została oceniona pozytywnie, jednak nie jest ona konsekwentnie realizowana. Fakt, że jest wsparcie samorządu lokalnego na obszarach cennych przyrodniczo jest bardzo ważne i bardzo potrzebne.

Istotne jest wspieranie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich tak, ażeby ludność z obszarów wiejskich czuła się dostatecznie wyposażona w różnego rodzaju rozwiązania cywilizacyjne, mogła pozostać na terenach wiejskich, bowiem osoba, która przenosi się do miasta powoduje większe obciążenie środowiska, niż osoba, która mieszka na wsi. Zatem jeżeli można jej tam stworzyć miejsce pracy, należy to robić, ponieważ z punktu widzenia środowiskowego jest to korzystne.

Sama restrukturyzacja terenów zdegradowanych, przemysłowych, powojkowych nie wymaga szerszego podkreślenia.

Mówca podkreślił, że bardzo ważnym jest to, że w NSRR znalazło się bardzo wiele elementów dotyczących transportu publicznego, transportu kolejowego, wprowadzie jeszcze niewystarczających, o czym jest mowa w dalszej części prezentacji.

Jeśli chodzi o promocję dziedzictwa kulturowego - kierunek jest właściwy.

Istotna jest innowacyjność budowy społeczeństwa wiedzy. W Strategii nie jest zapisane w jakim kierunku to ma pójść, bardzo dobrze byłoby, gdyby był to kierunek jest prośrodowiskowy, czyli dotyczył odnawialnych źródeł energii i szerszego dostępu do internetu.

Dr A. Kasseberg wymienił czynniki negatywne, które nie pozwalają na zrealizowanie tego co jest zapisane w aktach prawnych, dokumentach rządowych polskich, unijnych, w konwencjach międzynarodowych. Zdaniem mówcy nierównoważny jest tekst dotyczący spraw gospodarczych, społecznych i przyrodniczych. Przyrodniczych w nim brak. W Raporcie o polityce regionalnej w ogóle nie ma mowy o środowisku. Zróżnicowanie przyrodnicze Polski, to co jest wielką wartością, kapitał przyrodniczy, bogactwo różnorodności, które daje dużą szansę na rozwój zwłaszcza na terenach wiejskich, nie zostało w dokumencie uwzględnione. Zatem to co autorzy prezentowanego opracowania chcieliby zmienić to, żeby ochrona środowiska nie była traktowana jako koszt, ale traktowana jako pewien kierunek tworzenia miejsc pracy, nazywanymi „zielonymi miejscami pracy”.

Bardzo trudnym zagadnieniem, złożonym i nierozwiązanym w wielu krajach, jest problem transportu. To co wydaje się niewłaściwe, to jest magia budowy nowej infrastruktury drogowej jako celu samego w sobie, a nie jako elementu, który by mówił jak zaspokoić potrzeby transportowe społeczeństwa. Zaspokojenie potrzeb transportowych społeczeństwa nie powinno zaczynać się od budowy infrastruktury, ale od tego jak organizować życie w przestrzeni, ażeby mniej wozić, ażeby być bliżej siebie, w sposób zwarty i zmniejszyć zapotrzebowanie na transport.

Należy wykorzystać w tym celu istniejącą infrastrukturę poprzez jej modernizowanie i doskonalenie. W ciągu ostatniego 15-lecia, które właśnie minęło kolejowy transport pasażerski spadł o 70% i jest to warte zastanowienia się, czy nie należy go odbudowywać, a dopiero na końcu, przy zastosowaniu różnych technik zarządzania, z wykorzystaniem różnego rodzaju rozwiązań, na które pozwalają komputery i system internetowy, budować nową infrastrukturę. Tego rodzaju filozofii zabrakło w dokumencie, a jest to groźne z kilku powodów.

Po pierwsze następuje utrata wartości, czyli bogactwa, pogarsza to stan środowiska. Mimo, że społeczeństwo posiada coraz lepsze samochody i coraz mniej one spalają, ale jest ich coraz więcej i coraz dłuższe są podróże nimi i w konsekwencji łączna wartość emisji jest większa.

Dr A. Kassenberg podkreślił jako bardzo ważną i groźną sprawę związaną z emisją CO₂. Przypomniał, iż od 1 stycznia w Unii Europejskiej, formalnie wprowadzony został handel uprawnieniami do emisji CO₂. To narzędzie ma spowodować, że poszczególne kraje mają uzyskać poziom KIOTO. W tej chwili nie ma co do tego obaw, Polska w tym zakresie ma bardzo duże rezerwy, problem zacznie się po roku 2012. Jeżeli nadmiernie rozbudujemy transport samochodowy i motoryzację, to część limitu, który Polska uzyska po 2012 roku zostanie pochłonięta przez transport. Dla przemysłu, dla energetyki i dla typowo komunalnego pozostanie znacznie mniej. Może być taka sytuacja, że będziemy musieli jako poszczególne zakłady kupować uprawnienia na rynku, ażeby sprostać wymaganiom, lub płacić kary. Jest to poważny dylemat, który trzeba wziąć pod uwagę przy kwestii rozwoju transportu, bowiem rozwój transportu może spowodować trudniejszą sytuację innych sektorów gospodarki.

Wartą zastanowienia się jest sprawa sposobu kształtowania metropolii. Z jednej strony jest to dobre rozwiązanie ponieważ można wiele systemów takich jak zaopatrzenia, gospodarki odpadami, odprowadzania ścieków, system transportowy, rozwiązać prawidłowo, ale istnieje niebezpieczeństwo, które już w Polsce też zaczyna być dostrzegane, tj. rozlewania się miast czyli budowy osiedli i dużych centrów handlowo-usługowych bez powiązania z transportem publicznym. Jest to niebezpieczeństwo przed którym Polska stoi, ale można się przed nim zabezpieczyć. To także jest problem wzmacniania systemów przyrodniczych, to także jest problem jaka jest granica między koncentracją i dekoncentracją jak należy budować policentryczne układy wewnątrz obszaru metropolitalnego tak, ażeby była tam pewna koncentracja i nierozlewanie się.

W zaktualizowanej koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju wyznaczono przyrodnicze obszary funkcjonalne, jednak nie znalazły one swojego miejsca w NSRR.

Mówca przedstawił slajd ilustrujący sieć autostrad i dróg ekspresowych, które przewiduje się do wybudowania do 2013 roku; jest to około 50 miejsc, które stwarzają problemy. Jednym z takich klasycznych problemów, gdzie się dyskusja toczy jest kwestia Via Baltica, w tym wypadku wariant prośrodowiskowy jest tańszy ponieważ jest krótszy o 30 km. Natomiast jest silny opór ze strony Białegostoku, który chce, ażeby Via Baltica przechodziła obok tegoż miasta, co wcale nie spowoduje, że na innych drogach będzie mniejszy ruch, co wykazała ekspertyza Politechniki Warszawskiej.

Należy to wziąć pod uwagę, bo jeśli doprowadzi się do obniżenia tej różnorodności, to nie jest tylko sprawa, że przestanie istnieć jakiś gatunek, ale jest to sprawa funkcjonowanie gospodarki wodnej, funkcjonowania rolnictwa, leśnictwa, (nie jest ono obecne w NSRR), sprawa turystyki, zwłaszcza agroturystyki, ekoturystyki, turystyki przyrodniczej.

Spośród kilkudziesięciu rekomendacji, mówca przedstawił te, które zostały uznane za najważniejsze.

Przed wszystkim powinna być wzmocniona część diagnostyczna; musi ona być równoprawna w stosunku do części gospodarczej i społecznej, w związku z tym proponuje się jej rozbudowanie. Rozdział, który jest zawarty w Prognozie o stanie środowiska naturalnego jest materiałem, z którego można w tym celu skorzystać.

Powinien zostać zidentyfikowany dodatkowy główny problem, tj. wzmocnienie prośrodowiskowych kierunków rozwoju kraju. Proponuje się dodanie do celu drugiego dodatkowego priorytetu wzmocnianiu działań na rzecz proekologicznych restrukturyzacji gospodarki i wdrażania ekoinnowacyjności. Chodzi tu o aspekt zielonych miejsc pracy, odnawialnych źródeł energii, rolnictwo ekologiczne.

Bardzo ważną jest sprawa wzmocnienia planowania przestrzennego tak, ażeby była szansa na gospodarowanie w sensie długofalowym, aby dysponent przestrzeni był także zobowiązany do tego aby myśleć o przyszłości. Dzisiaj system planowania przestrzennego nie stwarza podstaw do realizacji polityki ekologicznej państwa, a ta polityka ma przede wszystkim wymiar regionalny.

Następna rekomendacja to sprawa zachowania wartości przestrzennej miast. Chodzi o myślenie kategorią efektywności funkcjonowania miasta; ile zużywa energii, wody, i materiałów, przestrzeni. To pokazuje w jakim stopniu to miasto jest przyjazne dla środowiska.

Sugeruje się pokazanie w wielu miejscach, że uwarunkowania środowiskowe też powinny być jednym z ważnych uwarunkowań przy decydowaniu o szczegółowych rozwiązaniach inwestycyjnych.

Rzeczą bardzo istotną jest szersze ujęcie aspektów transgranicznych; wprowadzana jest ramowa dyrektywa wodna Unii Europejskiej i w tym zakresie konieczne jest w ramach dyrektywy ustalić współpracę z Niemcami bowiem Bałtyk to nie tylko problematyka morza i naszego zagospodarowania wybrzeża, to jest także problem Konwencji Bałtyckiej i całego obszaru współpracy bałtyckiej.

Mówca wyraził troskę z powodu sztucznie wytworzonego konfliktu między samorządami a Obszarami Natura 2000 podkreślając że, jego zdaniem sporo błędów zostało także popełnionych przez Ministerstwo Środowiska, które w nieodpowiedni sposób przekazywało informacje, czym te obszary naprawdę są, jakie one sobą wartość niosą i nie jest ich tak znacznie więcej w stosunku do tego systemu obszarów chronionych, które są dzisiaj.

Należy na to spojrzeć jak na tereny cenne, także cenne gospodarczo i w NSRR będzie zapis dotyczący wzmocnienie samorządów, żeby one mogły korzystać z tego, a jednocześnie uzyskiwać pewne rekompensaty ze względu na ograniczenia, to zostanie utrzymane to co zawsze w Polsce było cenne.

Proponuje się wprowadzenie w NSRR w kilku miejscach kompensacji przyrodniczej tam, gdzie konflikt jest ewidentny z niekorzyścią dla środowiska przyrodniczego. Polega to na tym, że albo gdzie indziej chroni się coś, co jest cenne i nie ma takiego konfliktu i tam wzmocniany jest system ochrony, albo odbudowuje się coś gdzieś indziej i w ten sposób zrekompensować przyrodzie utracone wartości.

Mówca podkreślił potrzebę myślenia kategorią prośrodowiskowych metod ochrony przed powodzią, a nie tylko budowy zbiorników. Właściwe zagospodarowanie ziemi z terenami leśnymi, z systemem polderów, to metody, które są znacznie tańsze, znacznie bezpieczniejsze z punktu widzenia środowiskowego. Przykładem tego mogą być Niemcy i rzeka Ren; wybudowanie kanałów i szybki spływ wód okazało się rozwiązaniem niekorzystnym.

Istotną sprawą są zintegrowane systemy transportu publicznego i tzw. łańcuchu ekomobilności, czyli możliwość dotarcia do celu podróży przyjaznymi dla środowiska rodzajami transportu (koleją, rowerem itp.). Jeżeli ma być w mniejszym stopniu używany samochód, należy zaproponować coś w zamian.

Mówca przedstawił slajd ilustrujący obszary funkcjonalne, przyrodnicze z KPZK, dwa Pojezierza, dorzecza Odry i Wisły, korytarze ekologiczne Odry, Wisły i Bugu, dwie konwencje oraz Karpaty i Sudety.

Ostatnia z rekomendacji; za mało wykorzystuje się bogactwo różnorodności przyrodniczej do kształtowania marki polskiej, Polski jako kraju, który jest krajem ceniącym środowisko, pokazującym rozwiązania przyrodniczo przyjazne i ściągania ludzi, którzy u siebie tego oglądać już nie mogą, bo sobie to sami zniszczyli, także tradycja narodowa potraktowana jako produkt turystyczny. Jeżeli polityka

regionalna państwa ma być instrumentem, to należy wprowadzać kryteria ekologiczne do kontraktów regionalnych, do grantów globalnych, do tego, ażeby decydować o wyborze projektów. Te kryteria ekologiczne powinny być zapisane w NSRR jako zalecenia, po to, ażeby można było z tego skorzystać.

Mówca podkreślił, że należy dążyć do większego wykorzystania zawartości NSRR do budowania świadomości obywatelskiej i świadomości ekologicznej oraz szerszej współpracy w zakresie ochrony środowiska.

Jeśli chodzi o wskaźniki monitorujące - są one nieadekwatne do zapisów Strategii, ponadto brak jest wskaźników zrównoważonego rozwoju. Dr Kassenberg stwierdził, że nie podziela poglądu, iż to realizacja NSRR ma się dostosować do systemu zbierania informacji w państwie; system zbierania informacji w państwie powinien być tak przygotowany, ażeby można było prawidłowo monitorować strategię rozwoju regionalnego, a nie odwrotnie. W przeciwnym razie nie będzie możliwe stwierdzenie, czy zamierzenia zostały zrealizowane.

Dokonano analizy 8 prognoz wojewódzkich i stwierdzono bardzo dużą zbieżność z tym co zostało poddane ocenie w NSRR w kraju jeśli chodzi o problem transportu, problem ingerencji w środowisko, fragmentaryzację siedlisk i połączeń ekologicznych oraz problemy współpracy transgraniczne o przygraniczne.

Reasumując dr A. Kassenberg stwierdził, że Prognozy w Polsce są dopiero na wstępnym etapie, nie zawsze w sposób prawidłowy określają jaka powinna być zawartość informacji w dokumencie strategicznym, żeby można było prawidłowo przeprowadzić prognozę. Dokument strategiczny jakim jest NSRR jest zbudowany z innej potrzeby, a w związku z tym w niektórych swoich fragmentach jest dość ogólny. Ilość podanych informacji jest niewystarczająca do tego, żeby można było w sposób pełny i rzeczowy przeprowadzić ocenę. Dokument charakteryzuje się różnym stopniem szczegółowości, w związku z tym i ocena nie może być równomierna. Brak informacji na temat środków finansowych, nawet szacunkowej, przewidzianych na realizację poszczególnych priorytetów i kierunków działania. Zdaniem mówcy trudno ocenić, czy Strategia będzie zrealizowana, czy nie ze względu na brak ilościowych wskaźników do jakich się dąży.

Kończąc mówca zaznaczył, iż zaprezentowana ocena nie została poprzedzona analizami ani innego rodzaju studiami z uwagi na krótki czas 1,5 miesiąca w jakim musiała być sporządzona, zatem nie jest ona doskonała.

Dagmara Mliczyńska-Hajda – Dyrektor Departamentu Polityki Regionalnej MGIP podkreśliła, iż przedstawiona Prognoza dotyczy dokumentu Projekt NSRR, ma charakter krajowy i została skonstruowana w zupełnie innej konwencji niż poprzednie dokumenty strategiczne, dotyczące te same problematyki. Prognoza przygotowana została w bardzo krótkim czasie i mimo wielu perturbacji organizacyjnych, udało się doprowadzić do zderzenia projekt dokumentu strategicznego o kolosalnym znaczeniu dla rozwoju kraju na najbliższych 7-10 lat, z niezależnie stworzonym opracowaniem pokazującym jak w zupełnie innej konwencji myślenia o rozwoju, odbierane są zapisy proponowane w NSRR. Doprowadzi to do konstruktywnego dyskursu, które z rekomendacji prośrodowiskowych, proekologicznych należy w projekcie NSRR uwzględnić tak, aby w efekcie ten dokument pokazywał szerokie spojrzenie na rozwój regionalny, a nie spojrzenie wyłącznie gospodarcze. Wyraziła nadzieję, iż wątek dotyczący wyważenia, ile problematyki rozwoju gospodarczego w rozwoju regionalnym należy umieścić na tym etapie rozwoju kraju w celach polityki rozwoju regionalnego pojawi się w dyskusji.

Dagmara Mliczyńska-Hajda – Dyrektor Departamentu Polityki Regionalnej MGIP stwierdziła, że polityka regionalna w sensie ujęcia działań rozwojowych w kontekście regionalnym powstała wskutek zróżnicowania rozwoju gospodarczego. Wiele instrumentów, nawet teorii związanych z rozwojem regionalnym bazuje przede wszystkim na podejściu do tego obszaru aktywności państwa i samorządów w ujęciu czysto gospodarczym. Taki sposób myślenia, mimo, że autorzy Projektu NSRR go nie podzielają, został w tym dokumencie w prezentowanej formie uwypuklony. Nasuwa się pytanie, czy inne rozłożenie akcentów, inne usytuowanie problematyki środowiskowej, nie tylko środowisko przyrodnicze, ale i antropogeniczne, w tym dokumencie wyjdzie z korzyścią dla rozwoju kraju, czy też wyhamuje ten aspekt gospodarczy; jak zrównoważyć i jak zważyć poszczególne obszary również działania związanego z rozwojem regionalnym w taki sposób, żeby ten rozwój był optymalny.

Ad pkt 4

Prezentacje województw Strategii rozwoju województw a NSRR na środowisko.

Pan Cezary Ołdakowski - Dyrektor Departamentu Polityki Regionalnej i Funduszy Strukturalnych w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Podlaskiego przedstawił Strategię Rozwoju Województwa Podlaskiego regionu położonego na granicy wschodniej, który ma zarówno wewnętrzną jak i zewnętrzną granicę Unii Europejskiej. Region ten ze względu na powierzchnię,

zajmujemy szóste miejsce w kraju, a jeśli chodzi o gęstość zaludnienia jest ona najniższa w kraju (prognozy demograficzne pokazują, że woj. podlaskie, poza Białymstokiem, będzie się borykało w najbliższych latach z problemem depopulacji).

Mówca podkreślił, że woj. podlaskie znajduje się w grupie województw ściany wschodniej czyli województw najbiedniejszych, jednakże w stosunku do pozostałych województw charakteryzuje się pewnymi cechami odrębnymi; udział województwa w tworzeniu PKB w ostatnich latach nie spadał lecz utrzymywał się na stałym poziomie, a nawet w ostatnich latach wzrósł. Działania województwa zmierzać będą do utrzymania wzrostu gospodarczego, czyli likwidowaniu barier, które mogłyby go wyhamować i ewentualnie próbie przyspieszenia tego wzrostu.

Istotną cechą woj. podlaskiego jest niski poziom bezrobocia w stosunku do średniej krajowej. Mówca zwrócił uwagę, iż rok 2002 był jedynym rokiem, w którym bezrobocie było wyższe od średniej krajowej. Stało się tak dlatego, że to był rok, w którym bezrobocie zmierzono na podstawie danych ze spisu powszechnego. Bezrobocie w województwie rejestrowane jest niższe, ale bezrobocie ukryte jest bardzo wysokie co wynika z drugiej charakterystycznej cechy województwa czyli województwa rolniczego, opartego głównie na gospodarstwach rodzinnych. W związku z tym algorytm, o którym tu dzisiaj się mówiło 80/10/10, jest korzystny jest dla województwa w jedynie w części 10% opartej na PKB. Zdaniem mówcy, przyjmując, że argument ludnościowy jest zasadny, w przypadku inwestycji infrastrukturalnych, a takie głównie finansuje Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, trudno już znaleźć bezpośrednią korelację i raczej współczynnik przestrzenny byłby współczynnikiem bardziej wiarygodnym. Utrzymanie obecnie preferowanego wskaźnika przy podziale środków algorytmu będzie powodowało, że w kolejnych okresach programowania województwo podlaskie będzie zapewne otrzymywało jeszcze mniej środków niż obecnie, ponieważ wskaźniki mają tendencją spadkową.

Jeśli chodzi o bariery jakie może województwo napotkać w utrzymywaniu wzrostu gospodarczego wytwarzanego siłami własnymi województwa, to fakt, iż budżet inwestycji zagranicznych w woj. podlaskim jest najniższy w Polsce a według danych PAIZ-u nie ma nawet zapytań o możliwość zainwestowania w województwie, co oznacza, że nie jest ono traktowane w ogóle jako województwo gdzie można prowadzić inwestycje. Stąd też jednym z pierwszych najważniejszych celów jest podniesienie atrakcyjności województwa jako cel priorytetowy.

Drugim celem jest podniesienie konkurencyjności podlaskich firm; wzrost gospodarczy województwa nie jest powodowany napływem inwestycji zewnętrznych, jest wytwarzany przez polskich przedsiębiorców, jednakże napotykają oni na barierę kapitału, o czym świadczą chociażby takie dane, że w woj. podlaskim jest jeden z najwyższych w Polsce wskaźników finansowania działalności gospodarczej kapitałami własnymi przez przedsiębiorców i bardzo ograniczony dostęp do kapitałów zewnętrznych.

Celem trzecim jest ochrona środowiska naturalnego, co w woj. podlaskim zawsze wzbudza najwięcej kontrowersji. Na podstawie walorów środowiskowych może być rozwijana turystyka. Cel czwarty mówi o rozwoju turystykę z wykorzystaniem walorów przyrodniczych, to znaczy, że należy doprowadzić do tego, żeby ochrona środowiska nie była celem samym w sobie, ale żeby chroniąc środowisko, można było jednocześnie z niego korzystać.

Ochrona przyrody musi być jednoznacznie związana z możliwością jej wykorzystywania na potrzeby rozwoju turystyki. Jest to z jednej strony niezbędne dla rozwoju świadomości społecznej potrzeby chronienia przyrody, ale mieszkańcy muszą widzieć korzyści jakie dla nich z tego faktu płyną, a nie tylko dla społeczności ogólnoeuropejskiej z tego, że jesteśmy zielonymi płucami Europy.

Celem piątym jest wykorzystanie przygranicznego i transgranicznego położenia województwa. Województwo ma dwie granice, zewnętrzną i wewnętrzną Unii Europejskiej. Bycie bramą na wschód, okazało się złudne ponieważ z powodu sytuacji na Białorusi ową bramą na Rosję stała się Litwa, a nie Polska, co z kolei powoduje ten drugi problem, czyli to, że woj. podlaskie jest ma duże problemy związane z przeniesieniem tranzytu, przeniesienie coraz większego ciężkiego ruchu z Europy Zachodniej do Rosji, który przepływa nie poprzez przejście graniczne w Terespolu, gdzie jest projektowana autostrada, tylko właśnie trasą Via Baltica w kierunku Litwy i dalej na wschód.

Cel szósty to rozwój rolnictwa i stworzenie warunków wielofunkcyjnego rozwoju wsi. Ok. 30% populacji województwa będzie musiało zmienić zawód i w związku z tym może to być szansa dla rozwoju turystyki, która pozwoli ludziom na znalezienie miejsc pracy równomiernie rozmieszczonych w województwie, bez konieczności negatywnych skutków jak migracja do ośrodków wielkomiejskich. Dlatego też główny nacisk kładziony jest na wielofunkcyjny rozwój wsi i powiązanie tego rozwoju z rozwojem turystyki.

Cel siódmy to rozwój zasobów ludzkich. Sytuacja przedstawia się tak, że o ile Białystok jest postrzegany jako ośrodek akademicki, to problem jest w tym, że występuje większy nacisk na naukę niż na wykorzystanie tego potencjału akademickiego w sferze badawczo-rozwojowej, istnieje też pewna dysproporcja między profilem kształcenia a profilem wykształcenia jaki poszukiwany jest przez miejscowych przedsiębiorców.

Mówca stwierdził, że w stosunku do poprzedniej Strategii zmniejszono ilość celów, priorytetów i działań, tak, aby Strategia była prosta, skupiała się tylko na najważniejszych dziedzinach, zastosowała mało działań dla zwiększenia efektywności poprzez kierowanie większych środków na zmniejszoną liczbę działań tak, aby była bardziej związana ze specyfiką województwa.

Jeśli chodzi o działania w zakresie rozwoju systemów transportowych rozbudowany będzie o komunikację lotniczą i o uruchomienie w województwie komunikacji lotniczej oraz o wzmocnienie systemu transportu kolejowego regionalnego.

Rozwój społeczeństwa informacyjnego to postawienie na nowoczesną technologię informatyczną.

Rozwój systemów zaopatrzenia w wodę, odprowadzania ścieków itd., itd., czyli tej infrastruktury ekologicznej – główny nacisk zostanie położony na rozbudowę systemów kanalizacyjnych na obszarach wiejskich i rozwiązanie problemu zagospodarowania odpadów stałych.

Rozwój systemów energetycznych – to zwiększanie udziału energii wytwarzanej ze źródeł odnawialnych, ale także pokonanie dużej bariery rozwoju województwa podlaskiego, szczególnie obszarów przygranicznych i obszarów północnej części województwa i przeprowadzenie reelektryfikacji wsi. W województwie są gminy mające duże problemy z zasilaniem, co uniemożliwia wszelki rozwój tych terenów.

W priorytecie drugim skupiono się na infrastrukturze społecznej, na rozwoju sportu i rekreacji, rozwoju kultury i ochronie dziedzictwa kulturowego. Problem województwa jest fakt, iż ma on najniższy w kraju współczynnik infrastruktury turystycznej, co jest poważną barierą rozwoju turystyki. Teoretycznie infrastruktura ta powinna być budowana przez firmy komercyjne, powinna być bardziej sferą komercyjną niż sferą zainteresowania środkami publicznymi, ale problem nierozbudowywania się tej infrastruktury polega na tym, że w województwie sezon turystyczny jest bardzo krótki, stąd też działania, które województwo zamierza realizować ze środków publicznych to właśnie wydłużanie sezonu turystycznego ze szczególnym uwzględnieniem tzw. zimowego otwarcia woj. podlaskiego, szczególnie na obszarach północnych gdzie mamy najdłuższy okres zalegania pokrywy śnieżnej w Polsce.

W priorytecie trzecim dotyczącym bazy ekonomicznej województwa, interesującym działaniem jest rozwój turystyki i rozwój lecznictwa uzdrowiskowego. Ma on zapewnić województwu dalsze wydłużanie sezonu turystycznego pomiędzy sezonem letnim i sezonem zimowym rozwój turystyki uzdrowiskowej do czego predystynują walory województwa, tym bardziej że zapotrzebowanie na tego typu usługi ze strony społeczeństwa Europy będzie wzrastało.

Jeśli chodzi o rozwój innowacyjności gospodarki regionu, jest on konieczny bowiem aby województwo mogło podnieść atrakcyjność inwestycyjną musi inwestować w rozwój bazy badawczo-rozwojowej, budowania nowych centrów badawczych, budowania nowych laboratoriów.

Kolejnym elementem jest tworzenie spójnego i efektywnego systemu promocji województwa, promującą zarówno walory przyrodnicze, turystyczne ale też walory, które umożliwiają województwu rozwój i też prowadzenie działalności gospodarczej. Tutaj przewidziane są oddzielne działania dla rozwijania funkcji metropolitalnych Białegostoku, jako ośrodka, który powinien być najważniejszym ośrodkiem w północno-wschodniej części kraju.

Zdaniem mówcy w Narodowej Strategii rozwoju Regionalnego powinna znaleźć się wydzielone działanie poświęcone drodze Via Baltica, tak jak dla dwóch korytarzy transportowych istniejących i dla jednego korytarza, który dopiero może być potencjalnym korytarzem. Jest to inicjatywa na tyle ważna, że powinna się znaleźć też w oddzielnym działaniu i powinny być jej poświęcone inne, oddzielne instrumenty, które mogłyby tę inicjatywę wspierać, promować, aby ekologia i szansa chronienia środowiska była też szansą, była widziana przez mieszkańców naszego województwa jako szansa jego rozwoju, a nie tak jak teraz, jako bariera przed prowadzeniem jakichkolwiek inwestycji.

Pan Dyrektor Bartłomiej Kolipiński - Mazowieckie Biuro Planowania Przestrzennego i Rozwoju Regionalnego w imieniu nieobecnego prof. Zbigniewa Strzeleckiego przedstawił projekt aktualizowanej Strategii Województwa Mazowieckiego. Mówca poinformował, że prace nad aktualizacją Strategii jeszcze trwają. Rozpoczęły się one w 2004 roku, przebiegały w trzech fazach: została wykonana ocena aktualizacji strategii z 2001 roku, na tej podstawie zapadła decyzja o przystąpieniu do aktualizacji i w pierwszej fazie prac nad aktualizacją opracowano założenia aktualizacji Strategii, a następnie na tej podstawie został opracowany projekt Strategii Województwa Mazowieckiego - aktualizacja. Obecnie jest trzecia faza prac nad aktualizacją i jesteśmy na etapie konsultowania Projektu Aktualizacji Strategii Województwa.

Sejmik, stosowne komisje sejmiku, zespół ekspercki, powołany specjalny Prace nad tym zadaniem prowadzą władze woj. mazowieckiego, Zarząd, zespół zadaniowy zarządzaniem Marszałka Województwa, w skład którego wchodzi wszyscy dyrektorzy departamentów Urzędu Marszałkowskiego oraz jednostek samorządu terytorialnego oraz w ramach zespołu eksperckiego Mazowieckie Biuro Planowania Przestrzennego i Rozwoju Regionalnego jako koordynator prac metodycznych, metodologicznych.

Oprócz tego w pracę nad aktualizacją strategii są zaangażowani również eksperci zewnętrzni, środowiska naukowe oraz Wojewódzka Komisja Urbanistyczno-Architektoniczna. Ponadto we wszystkich fazach aktualizacji Strategii, przeprowadzane są konsultacje zarówno z układem samorządowym, z organizacjami pozarządowymi, środowiskami naukowymi.

Mówca scharakteryzował woj. mazowieckie, które jest regionem największym pod względem powierzchni i ludności w kraju, który niewątpliwie ma najsilniejszą pozycję gospodarczą w kraju, regionem, który ma bardzo korzystny układ z uwagi na istnienie metropolii warszawskiej, która jest niewątpliwie liderem procesów transformacji w Polsce, regionem gdzie jest korzystny stosunkowo układ ośrodków subregionalnych, ale jednocześnie regionem o największych zróżnicowaniach społeczno-gospodarczych w Polsce..

Mówca odniósł się do Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju stwierdzając, że myślą przewodnią poprzedniej Koncepcji czyli jeszcze obowiązującej, była teza o zwornikowej roli Polski w układzie europejskim, natomiast obecnie przygotowana aktualizacja tego dokumentu odchodzi od tej koncepcji i wydaje się, że z punktu widzenia woj. mazowieckiego jak i z punktu widzenia układu krajowego, jest to rozwiązanie co najmniej dyskusyjne.

Jeśli chodzi o ilość podmiotów gospodarczych w relacji do liczby zatrudnionych widoczna jest dominacja układu centralnego województwa czyli aglomeracji warszawskiej.

Mówca przedstawił charakterystykę w układzie przestrzennym, dotyczącym zaludnienia; zarówno gęstość jak i procesy migracyjne wskazują na pewne układy i obszary problemowe. Zwrócił uwagę na część wschodnią woj. mazowieckiego, która w wielu charakterystykach byłaby bardzo zbliżona do zjawisk społeczno-gospodarczych i problemów woj. podlaskiego. Mówca zaprezentował tę diagnozę przy pomocy układu graficznego, przedstawiającego świat obszaru metropolitalnego aglomeracji, który jest niewątpliwym, niekwestionowanym liderem procesu transformacji. Wokół aglomeracji, wokół Warszawy jest obszar największych wpływów oddziaływania aglomeracji warszawskiej. Na tym obszarze występują korzystne efekty oddziaływania Warszawy czy dyfuzji postępu, dyfuzji innowacji z Warszawy na teren Warszawy. Następnie znajdują się obszary obrzeżne, które podzielono na 5 obszarów problemowych, o negatywnych zjawiskach, w wielu przypadkach obszary depresji społeczno-gospodarczej, obszary wyludnień.

Proponuje się, aby dla Mazowsza wizją projektu było to, że Mazowsze jest konkurencyjnym regionem europejskim i globalnym. Sformułowano, na podstawie opracowań diagnostycznych i uwzględniając kontekst dokumentów krajowych, cel nadrzędny jakim jest wzrost konkurencyjności gospodarki i równowagę rozwoju gospodarczego podstawą poprawy życia mieszkańców.

Mówca stwierdził: "Tak jak w każdej strategii tak i tutaj zaproponowaliśmy cele długookresowe, strategiczne i tutaj na tym slajdzie chcemy pokazać, że - nie umawiając się z Panią Dyrektorem, chociaż oczywiście współpracowaliśmy przy opracowaniu dokumentów – cele kierunkowe NSRR i cele długookresowe, strategiczne w projekcie aktualizowanej strategii, są zupełnie zbieżne, inne słowa ale operujemy tymi samymi celami i tutaj możemy odnotować daleko idącą zbieżność i pełną spójność gdy chodzi o cele długookresowe."

Przyjęto następujące 4 cele średniookresowe przy realizacji Strategii, których sposoby realizacji mówca krótko omówił:

- rozwój zasobów ludzkich, będzie on realizowany poprzez zapewnienie możliwości kształcenia i doksztalcenia, poprzez zwiększanie dostępu do nowych technologii informatycznych, wzrost zatrudnienia i przeciwdziałanie bezrobociu, poprawa warunków mieszkaniowych, zapewnienie bezpieczeństwa, dostęp zarówno w sensie zdrowotnym jak i tego bezpieczeństwa w sensie powszechnie uznawanym za bezpieczeństwo.
- wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki w regionie; proponuje się ten cel realizować poprzez wspieranie przedsiębiorczości i usuwanie barier administracyjnych, tworzenie regionalnej sieci współpracy, zwiększanie potencjału instytucji obsługi, tworzenie regionalnego centrum innowacji utworzenie Centralnego Okręgu Wiedzy w Płocku.
- stymulowanie rozwoju funkcji metropolitalnej Warszawy; proponowane są działania wzmacniające funkcje metropolitalne Warszawy, a więc przede wszystkim wzmacnianie Warszawy jako ośrodka decyzji politycznych, administracyjnych i publicznych jako miejsce przedsięwzięć instytucji zagranicznych lub innych, centrum rynku kapitałowego, centrum badawczo-rozwojowe, ośrodek akademicki, a także centrum sportowe. Ideą strategii i planu województwa jest, aby oprócz faktu, że przebiegają przez nie międzynarodowe korytarze transportowe, wzmocnienie układu regionalnego komunikacyjnego, utworzenie w województwie mazowieckim systemu obwodnic, silnej obwodnicy Mazowsza, która łączyłaby wszystkie byłe miasta wojewódzkie, a następnie obwodnicę wokół Warszawy, która by wyznaczała i była jednocześnie granicą obszaru metropolitalnego, oraz dwie obwodnice w ramach już samej wielkiej Warszawy.

- poprawa atrakcyjności regionu, poprawa jego wizerunku oraz promocja; pokazanie, że województwo mazowieckie to nie tylko Warszawa, ale jeszcze inne elementy kulturowe, dziedzictwa kulturowego, dziedzictwo przyrodnicze.

Mówca odniósł się do Projektu NSRR zwracając uwagę, że w uwarunkowaniach prawno–ustrojowych nie wspomina się o problemie zarządzania obszarami metropolitalnymi.

Duży nacisk w Strategii Województwa Mazowieckiego położono na rozwój kolei regionalnej, na włączenie innych miast subregionalnych w system transportu kolejowego. W tym kierunku prowadzone są prace zarówno koncepcyjne, jak również bardzo zaawansowane prace w województwie mazowieckim na temat tworzenia rozwiązań instytucjonalnych na rzecz tworzenia regionalnych systemów kolejowych i przewozów kolejowych.

Kończąc mówca stwierdził, iż porównując oba Projekty Strategii Województwa Mazowieckiego i Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego widać, że każda teza i myśl wyrażona w Strategii Województwa znajduje odzwierciedlenie w Projekcie NSRR. Natomiast zdaniem mówcy elementem dyskusyjnym jest to, że jest oczekiwanie aby polityka regionalna państwa i rządu w większym stopniu była nastawiona na działania interwencyjne, ukierunkowana na obszary, które same sobie nie dają rady, aby ta polityka była nawet w warstwie werbalnej bardziej jednoznaczna, niż to jest obecnie w Projekcie NSRR zapisane.

Pan Jacek Skwierczyński Zastępca Dyrektora Departamentu Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego przedstawił Strategię rozwoju Regionalnego Województwa Łódzkiego;

Obecna Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego została przyjęta przez Sejmik Województwa Mazowieckiego w roku 2000. W roku ubiegłym przeprowadzono szereg prac, które jednoznacznie wykazały, że Strategia powinna zostać zaktualizowana, w związku z czym Sejmik Województwa przyjął harmonogram jej aktualizacji. Powołany przez Marszałka Województwa Zespół zajął się procesem aktualizacji i metodyką w pierwszej kolejności opracowując diagnozę województwa łódzkiego, która pozwoliła na określenie czy posiadana wiedza umożliwi stworzenie Strategii.

Przyjęto założenie, iż należy dokonać aktualizacji Strategii poszerzając ją o pewne aspekty. Przyjęto także horyzont czasowy nowej Strategii lata 2007-2020, obecnie dokument ten jest w fazie analizy Zespołu ds. Strategii i po podjęciu przez Marszałka decyzji o jego wdrożeniu będzie szerzej zaprezentowany i publikowany.

Strategia Regionalna Województwa Łódzkiego została sporządzona w oparciu o 3 sfery:

- sferę społeczną, czyli to wszystko co się wiąże z mieszkańcami województwa i z aspektami intelektualnymi. Celem głównym jest wzrost ogólnego poziomu cywilizacyjnego województwa.
- sferę gospodarczą i poprawę pozycji konkurencyjnej gospodarki.
- sferę funkcjonalno–przestrzenną czyli ludzi i gospodarki, stworzenie rzeczywistego regionu społeczno–gospodarczego.

Zostały zaproponowane dwie wizje rozwoju województwa, po wyborze i przyjęciu jednej z nich przez Zespół będzie można posługiwać się pojęciem misji. Obecnie misją jest ta przyjęta w Strategii, a więc uczynienie z województwa regionu atrakcyjnego dla ludzi biznesu, przekształcenie gospodarki, budowa wewnętrznej spójności.

Logika tego dokumentu opiera się na podziale na 3 duże strefy, z których pierwsza to strefa społeczna i chodzi tu o wzrost ogólnego poziomu cywilizacyjnego województwa. Priorytetowe kierunki działań to przede wszystkim wiedza i kompetencja; wiedza jako aspekt intelektualny, ale także wiedza jako aspekt czysto pragmatyczny. Kompetencje podobnie, aspekt nie tylko pragmatyczny, ale także pozwalający odnaleźć się w nowym świecie.

Drugim bardzo ważnym kierunkiem działań jest zdrowie i jakość życia, obszar związany z jakością życia, ze zdrowiem społeczeństwa, ze sportem i z kulturą, czyli tym, co wpływa na właściwy standard życia. Bardzo istotnym aspektem, także w tej sferze działania jest pomoc społeczna. Ponadto po analizie strategii lizbońskiej włączono nowy element do Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego a mianowicie kierunek społeczeństwo obywatelskie.

Obecnie jest około 30 głównych zadań, które będą analizowane, konsultowane i dopiero, gdy zostaną przekonsultowane, staną się elementem decydującym.

W sferze ekonomicznej przede wszystkim chodzi o poprawę pozycji konkurencyjnej gospodarki województwa. Najważniejszymi elementami w tej sferze jest dostępność rozumiana szerzej niż tylko dostępność komunikacyjna, również teleinformatyczna, informatyczna, cały ten aspekt, który sprawia, że gospodarka regionu województwa jest obszarem dostępnym i postrzeganym pozytywnie przez inwestorów.

Drugim bardzo istotnym aspektem jest baza gospodarcza, czyli to wszystko, co składa się na przemysł, na indywidualną działalność gospodarczą, na wszystkie te elementy, które powodują, że gospodarka się rozwija.

Następnym elementem, który został wprowadzony do strategii ze strategii lizbońskiej jest gospodarka oparta na wiedzy.

Rynek pracy; jest to ten element, bez którego gospodarka niestety się obejść nie może i bardzo istotną sprawą, która pojawia się w diagnozie i w analizach jest mobilność przestrzenna ludzi.

Społeczeństwo informacyjne; bardzo istotny aspekt, ale w odróżnieniu od gospodarki opartej na wiedzy potraktowany został jako wiedza, możliwość dostępu, jako infrastruktura.

Bardzo istotnym aspektem, jest wizerunek województwa. Nie chodzi tu tylko o wizerunek i postrzeganie, ale o wizualizację, a więc o to, w jaki sposób się postrzega ten region i na ile jest on atrakcyjny, nie tylko inwestycyjnie, ale również pod względem zamieszkania.

Ostatnim priorytetowym aspektem działań w sferze ekonomicznej są obszary wiejskie; to jest teren, który tworzy gospodarkę, który tworzy miejsca pracy, a ponieważ instrumenty i obszary wsparcia, które utworzone zostaną dla tego obszaru będą inne, potraktowano to jako oddzielny kierunek działań.

Bardzo istotną strefą strategiczną jest strefa funkcjonalno – przestrzenna. Celem głównym jest stworzenie rzeczywistego regionu społeczno – ekonomicznego. Priorytetowe kierunki działań w tym zakresie to:

- przemiany
- system osadniczy
- gospodarka przestrzenna
- identyfikacja
- edukacja regionalna i promocja.
- ekologia.

Dokument po zaakceptowaniu przez Zespół w przedstawionej wersji okres programowania 2007-2013 zostanie podzielony na dwa okresy. W pierwszym okresie położony zostanie nacisk na kilka obszarów, co wymaga konsultacji społecznych, czy proponowane obszary będą wsparte w większym zakresie. Natomiast w drugim okresie 2010-2013 wspierane będą elementy stricte związane z rozwojem.

Dokument, po konsultacjach społecznych i po przyjęciu go przez Sejmik Województwa Łódzkiego zostanie opublikowany.

Mówca odniósł się do Projektu NSRR stwierdzając, że w fazie diagnostycznej województwo łódzkie zostało w nim bardzo szczegółowo wyspecyfikowane, określono najbardziej istotne obszary i problemy co nie budzi zastrzeżeń. Natomiast system realizacyjny Strategii, zgodny z systemem realizacyjnym przyjętym w NPR-rze, nie do końca daje możliwości efektywnego zarządzania programami na terenie regionów, wiele aspektów wymaga szerszego doprecyzowania i jednoznacznego scharakteryzowania, przede wszystkim w takich celach kierunkowych jak:

- cel kierunkowy 1. - większa konkurencyjność regionów,
- cel kierunkowy 2. - większa spójność społeczno – gospodarcza i przestrzenna, będzie tu realizowany projekt 2.1 - budowa ponadwojewódzkich kompleksowych struktur funkcjonalno- przestrzennych i gospodarczych. W kierunku działań 2.1.2 - Wzmocnienie impulsów rozwojowych w znaczeniu ponadregionalnym na obszarze VI Paneuropejskiego Korytarza Transportowego, jest odnośnik do regionu łódzkiego. Zdaniem mówcy sformułowanie to mogłoby brzmieć „VI Paneuropejski Korytarz Transportowy z uwzględnieniem rzeki Wisły jako bariery w komunikacji o kierunku równoleżnikowym.
- cel kierunkowy 3. – szybszy wzrost, wyrównywanie szans rozwojowych, celach, które będą realizowane w programach sektorowych,

Dyr. J. Skwierczyński zwrócił uwagę na najistotniejsze z punktu widzenia województwa łódzkiego elementy, które powinny się znaleźć zarówno w NSRR jak i w NPR, nie uwzględnionych w Projekcie NSRR, a o których jest mowa w stanowisku wspólnym Marszałka Województwa, Wojewody i Prezydenta Łodzi skierowanym do Ministerstwa Gospodarki i Pracy. Tak więc zdaniem mówcy w Projekcie NSRR brak następujących elementów:

- Koncepcji polskiego biegu na Europę środkową w oparciu o konurbację warszawsko-łódzką, która jest istotna ze względów pragmatycznych. Idea ta jest również sukcesywnie eliminowana z Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju.
- Koncepcji rozwoju centralnego węzła komunikacyjnego, w tym budowy lotniska krajowego w rozumieniu centralnego węzła komunikacyjnego, nie elementu rozwoju Łodzi. Chodzi o pewne centrum Europy wschodniej. Lotnisko między Warszawą a Łodzią powinno być elementem, który powoduje, że ten obszar nabiera rzeczywistego znaczenia funkcjonalno – przestrzennego i gospodarczego.

- Koncepcji rozwoju centralnego korytarza nauki, innowacji w oparciu o warszawsko-łódzki zespół metropolitalny. Zarówno Warszawa, jak i Łódź są ogromnymi centrami akademickimi. Tego rodzaju idea powinna znaleźć się w omawianym dokumencie, lub też w dokumentach wyższego rzędu.
- W NPR-rze brak koncepcji budowy systemu ratownictwa medyczno-technicznego. W okolicach Łodzi będzie przecięcie dwóch największych autostrad, a problemy, które pojawią się na wzmożonych pasach ruchu są problemami o szerszym znaczeniu.
- Rewitalizacji terenów przemysłowych w Łodzi, ale także uwzględnieniu terenów poeksploatacyjnych węgla brunatnego. Łódź jest jednym z największych producentów energii w Polsce. To co się pojawi za kilkadziesiąt lat, także wymaga akcentów ogólnopolskich, będzie to nie tylko to problemem województw.

Omawiając zaproponowany algorytm podziału środków 80/10/10, mówca stwierdził, iż oprócz kilku istotnych wad metodologicznych charakteryzuje się on tym, iż występuje prawie 100% różnica w alokacji środków na 1 mieszkańca. Województwo łódzkie w analizach Komisji Europejskiej generuje 6,70% środków alokacji krajowej, natomiast według tego algorytmu jest to 5,43%, a więc jest tu dysproporcja. Np. województwo warmińsko-mazurskie będzie miało w przeliczeniu na 1 mieszkańca 173% średniej krajowej, województwa łódzkie, małopolskie i wielkopolskie 80%. Jest to zbyt duża dysproporcja.

Dyr. J. Skwierczyński przypomniał, iż Zespół ds. przygotowania NSRR wypracował algorytm 70-20-10, za którym opowiedziały się wszystkie województwa. Algorytm ten wspiera także te województwa, które są w gorszej sytuacji funkcjonalno – przestrzennej. Rozpiętość w wynikach na jednego mieszkańca osiąga 21%, układ równomiernego rozłożenia tej pomocy jest bardziej przejrzysty, bardziej czytelny. Środki jakie będą alokowane w okresie 2007-2013 będą bardzo duże, trzeba będzie mieć również udział własny. Jeśli udział własny potraktuje się jako udział samorządu województw, powstaje wątpliwość, czy wiele województw będzie w stanie zagospodarować tak duże środki finansowe.

Mówca zaapelował o wykorzystanie w wersji finalnej NSRR propozycji dotyczących jednoznacznego rozwoju Polski w najbliższych latach i do utworzenia w Polsce wielkiego centrum Europy Wschodniej.

Kończąc Dyr. J. Skwierczyński złożył podziękowania Dyr. D. Mliczyńskiej-Hajda za życzliwość przy dotychczasowej współpracy i wyraził nadzieję, że przedstawione przez województwo łódzkie propozycje zostaną przyjęte i wykorzystane.

Dyr. Dagmara Mliczyńska-Hajda podziękowała Dyr. J. Skwierczyńskiemu za wystąpienie, a szczególnie za poruszenie tematu algorytmu wyrażając nadzieję, że próba podejścia mniej rachunkowego, a bardziej conceptualnego do sposobu dzielenia środków finansowych na działania rozwojowe, a nie tylko na wsparcie regionów, będzie jednym z tematów dyskusji.

Ad pkt 5

Dyr. D. Mliczyńska-Hajda otworzyła dyskusję jako pierwszemu udzielając głosu **dr inż. Włodzimierzowi Supernakowi (Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad w Białymstoku)**, który poruszył problem sieci dróg krajowych znajdujących się w województwie podlaskim, liczących 973 km, z których najważniejsze trasy prowadzą do przejść granicznych. Najważniejszą jest droga nr 8, jednocześnie stanowiąca drogę międzynarodową E-67, która według istniejących zapisów w dokumentach jest potencjalną trasą w I Paneuropejskim Korytarzu Transportowym Via Baltica. Kolejne ważne drogi to droga nr 61 łącząca Augustów z Łomżą, droga nr 16 Augustów - granica województwa w kierunku na Olsztyn, a dalej Bydgoszcz oraz droga nr 19, łącząca przejście graniczne w Kuźnicy Białostockiej z Białymstokiem, dalej na południe Bielsk Podlaski, Siemiatycze w kierunku na Lublin i Rzeszów.

Mówca poinformował, że z uzyskanych na Litwie informacji wynika, że w ostatnim powstało czasie bardzo prężne ogromne centrum logistyczne do przewozów pomiędzy krajami unijnymi a Rosją, Kazachstanem i krajami azjatyckimi, a okoliczności związane z wejściem Polski i Litwy do Unii spowodowały, iż Litwa stała się niemal potęgą transportową w Europie w tych trasach, które poprzednio wiodły przez Białoruś, a obecnie wiodą przez Litwę i Polskę. Jest tam zarejestrowanych 1100 firm transportowych.

W przypadku gdyby droga nr 16 wiodąca w kierunku Olsztyna, Bydgoszczy i do przejścia granicznego była drogą o standardzie, który pozwoliłby na przejazdy TIR-ów, ponad 40% pojazdów, które osiągnęłyby Augustów, czyli na trasie Via Baltica, kierowałyby się do przejść granicznych w Kołbaskowie i w Świecku najkrótszą drogą, a więc nie osiągałyby Białegostoku, Łomży, nie kierowałyby się do Warszawy w celu znalezienia kierunku za zachód.

Drugim dynamicznie rozwijającym się kierunkiem związanym z faktem, że została przesądzona sprawa akcesji Bułgarii i Rumunii do Unii Europejskiej, to kierunek północ – południe; pewna tylko część

osiągałaby tradycyjny kierunek do Warszawy, kierując się na różne miejsca w Europie, takie jak Wiedeń, takie kraje jak Niemcy, Węgry, itd.

W ciągu ostatnich 2-3 lat, z poziomu około 600 tysięcy TIR-ów przekraczających rocznie granicę na przejściu w Budzisku, nastąpił wzrost do ponad 800 tysięcy, a prognoza prowadzona na podstawie rejestracji comiesięcznej ilości TIR-ów przekraczających granicę na tym przejściu granicznym wskazuje, że w tym roku może nastąpić wzrost do 1.100.000 pojazdów, co dla tej drogi stanowi poziom krytyczny.

Zarówno w Ministerstwie Infrastruktury, jak i w Centrali Generalnej Dyrekcji ze zdumieniem odnotowano fakt, że te właśnie okoliczności spowodowały, że Budzisko stało się, jeśli chodzi o pojazdy ciężarowe, drugim po Świecku przejściem granicznym. Mówca podkreślił, że ta sytuacja zmienia myślenie w planowaniu strategicznym jeśli chodzi o nowe kierunki, nowe plany dróg ekspresowych i autostrad, ponieważ nie można zignorować tego faktu. Generalny pomiar ruchu, który jest prowadzony w 2005 roku potwierdził utrzymującą się tendencję wysokiego udziału procentowego pojazdów ciężkich na różnych odcinkach drogi nr 8. Na niektórych odcinkach udział pojazdów ciężkich, TIR-ów stanowi około 35%, co w tej kategorii jest w Polsce niespotykane.

W związku z powyższym przed zarządcą drogi, administracją drogową, która zarządza ruchem, stoją trudne wyzwania, powstają problemy związane z wypadkowością. W Polsce od 15 lat istnieje system oceny stanu nawierzchni, który jest jednolitą formułą dla oceny stanu nawierzchni w całej Polsce dla dróg krajowych; z punktu widzenia samej nawierzchni sytuacja nie jest zła, aczkolwiek w ostatnich latach nastąpił wzrost dynamiczny ciężkich pojazdów i w związku z tym obserwuje się niekorzystne zjawisko powiększania się procentowego udziału stanu krytycznego, który wymagałby natychmiastowych remontów, natychmiastowych działań, ale na tle średniej krajowej jest to korzystny rozkład procentowy.

Istotną kwestią jest geometria drogi; są tu problemy związane z widocznością podłużną, geometrią podłużną, pionową i poziomą jeśli chodzi o drogi, jak również problemem jest fakt, że na Podlasiu 35% dróg krajowych, ma jezdnię 6 metrową, co stwarza określone problemy jeśli chodzi o koegzystencję różnych użytkowników dróg, którzy mają sprzeczne interesy; jest mieszany ruch jeśli chodzi o pojazdy związane z rolnictwem, są pojazdy osobowe, a na trasach, które są związane z TIR-ami jest duży procent 6-metrowych jezdni.

Efektym tego syndromu, jest pojawiające się w ostatnim czasie zjawisko zwiększania się procentowego udziału ciężkich wypadków, który charakteryzuje się liczbą zabitych; liczba ta niestety w okresie 2003-2004 dramatycznie się zwiększyła, przy czym połowa tych wypadków miała miejsce na drodze nr 8. Jest to problem, który w tej chwili jest największym wyzwaniem administracji regionalnej na Podlasiu.

Według systemu oceny stanu nawierzchni jednolitego uzyskano doskonały obraz wszystkich zabiegów, które muszą być w natychmiastowym trybie przeprowadzone. Na szlaku wiodącym od Białegostoku do Augustowa jest bardzo dużo odcinków drogi ze stanem krytycznym. Zabiegi na krytycznym odcinku Białystok-Augustów, zabiegi powierzchniowe są absolutnie nieskuteczne. Mówca zwrócił uwagę, że problemem są liczne protesty i nierozstrzygnięta kwestia przebiegu trasy Via Baltica czyli wybór pomiędzy trasą „białostocką” a „łomżyńską”, który będzie miał miejsce dopiero pod koniec 2006 roku, po dokonaniu tzw. oceny strategicznej. Ażeby można było bezpiecznie przeprowadzać 35% TIR-ów należałoby wiele odcinków drogi poszerzyć, a w przypadku gdyby wybór padł na trasę „białostocką”, należałoby wykonać znaczny odcinek drogi dwujezdniowej jako wylot z Białegostoku do Augustowa.

Pan Tomasz Uchman – Bussines Center Club uznał za niewłaściwe założenie, że nigdy nie będzie można kierować ruchu samochodowego przez Białoruś i dlatego czynione jest to tylko przez Litwę.

Mówca zwrócił się z zapytaniem, czy nie byłoby dobrym rozwiązaniem odciążenie tras w kierunku na Warszawę poprzez remont drogi przez Olszyn.

Dr Supornak wyjaśnił, że droga, która prowadzi do Olsztyna i do Bydgoszczy, jest remontowana dosyć intensywnie, a problem polega na tym, że ona ma niesłychanie skomplikowaną geometrię, ma tak wiele nienormalnych łuków pionowych i poziomych, że praktycznie jest niedostosowana do ruchu ciężkiego.

Dyr. Ewa Paturalska-Nowak – Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego w swoim wystąpieniu odniosła się do NSRR w kontekście zagospodarowania przestrzennego województwa stwierdzając na wstępie, iż brak bezpośredniego przełożenia tych dwóch dokumentów; plan województwa jest związany z Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, ale również ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego, a więc tym samym z NSRR. Przeanalizowano wszystkie dokumenty, które zostały przyjęte przez rząd w kontekście uwarunkowań przestrzennych i stwierdzono w nich nie tylko szereg niespójności, ale różnice w sprawach fundamentalnych np. ma miejsce w przypadku budowy lotniska dla Polski.

Zwróciła uwagę na niespójne nazewnictwo w ww. trzech dokumentach podając jako przykład strukturę sieci osadniczej; każdy z dokumentów inaczej nazywa ją inaczej i tak np. w Narodowym Planie Rozwoju mowa jest o ponadregionalnych ośrodkach wzrostu jako najwyższym ośrodku, subregionalnych i regionalnych ośrodkach rozwoju, małych miastach i obszarów wiejskich, z kolei w NSRR mówi się o obszarach metropolitalnych w oparciu o koncepcję Przestrzennego Zagospodarowania Kraju oraz centrach rozwoju I i II stopnia. W KPZK pojawiają się obszary metropolitalne oraz ośrodki ponadregionalne i regionalne, jak ośrodki również dwubiegunowe. Jeszcze inne nazewnictwo w tej koncepcji zostało użyte w załączniku graficznym. Powoduje to niepotrzebny zamęt należałoby zatem ustalić jednoznaczną sieć struktury osadniczej w kraju.

Dyr. Ewa Paturalska-Nowak nawiązała do koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, która została przyjęta przez rząd 9 września, ale nie została przyjęta przez sejm, wobec czego nie jest dokumentem formalnie obowiązującym, a więc nadal obowiązuje KPZK opracowana przez pana prof. Kołodziejskiego stwierdziła, że województwo łódzkie wciąż zabiega o układ bipolarny. Zwróciła się oficjalnie do województwa mazowieckiego o wypowiedź na ten temat, czy z drugiej strony jest taka sama wola, taka chęć i taki pomysł. Zaprezentowana w dokumencie wizja autora wybiega znacznie dalej niż 2013 rok, zakłada bowiem, że konurbacja będzie centrum polaryzacji europejskiej w latach 50-tych tego wieku. Natomiast wizja i tego rodzaju dokument jakim jest koncepcja, powinien sięgać nieco dalej. Element ten został wykreślony z obecnej aktualizowanej koncepcji i bez racjonalnego uzasadnienia poza tym, że wydaje się, że to w ogóle jest nieracjonalne i bezzasadne.

Jeśli chodzi o kwestię obszarów metropolitalnych, żaden z ww. dokumentów nie wypowiada się na temat zarządzania obszarami metropolitalnymi. Podkreśliła, że wymyślanie obszarów metropolitalnych, bez sposobu zarządzania nimi jest irracjonalne, niepotrzebne i bezsensowne.

Jeśli chodzi o obszary problemowe muszą być uwzględnione również w planie województwa i wszystkie dokumenty wskazują te obszary problemowe, lecz każdy z nich inaczej je określa i podaje inną ich liczbę; np. w NSRR jest wymienionych 11 obszarów problemowych, 11 województw w ramach NUTS drugich, w 11 województwach te problemy występują, natomiast w KPZK obszary problemowe obejmują jedynie 4 województwa na poziomie NUTS-ów 2. oraz 4 podregiony na poziomie NUTS-ów 3. Ani w NSRR, ani w KPZK nie ma żadnych wskaźników, które określają te obszary problemowe. Uniemożliwia to rozpoznanie kiedy te obszary przestaną być problemowe. Natomiast w NPR pojawiają się wskaźniki podające kolejną inną liczbę tychże obszarów problemowych; jest ich 5 województw oraz jeden podregion NUTS 3 z województwa mazowieckiego, nie zaliczono do nich podregionu łódzkiego mimo, iż w 2002 roku, który był rokiem odniesienia, podregion ten miał niższy wskaźnik PKB niż np. województwo świętokrzyskie, które zostało zaliczone do obszarów problemowych.

Kolejna sprawa to zróżnicowane podejście w omawianych dokumentach do kwestii kształtowania i rozwoju systemu obszarów chronionych. W NPR w ramach programu „Racjonalna gospodarka zasobami naturalnymi” zakłada się rozwój i wzmocnienie obszaru systemów chronionych, natomiast koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju zakłada, że należy ograniczyć obszary systemów chronionych, dlatego, że jest ich dostateczną ilość i należy chronić istniejące, a nie wyznaczać kolejne nowe. W projekcie NSRR dosyć temat ten jest słabo zaznaczony.

Bardzo istotna z punktu widzenia regionu łódzkiego sprawa ochrony zdrowia, została w dokumentach pominięta. NSRR w ogóle się do tego problemu nie odnosi. Ochrona zdrowia, gwarancja bezpieczeństwa zdrowotnego są obecnie w Polsce, oprócz bezrobocia i ubóstwa, najistotniejszymi problemami społecznymi. Województwo łódzkie, które ma najwyższy w kraju wskaźnik umieralności, zdrowotności, zachorowalności na gruźlicę, itd., podobna sytuacja jest w województwach lubelskim i świętokrzyskim.

W związku z powyższym proponuje się wprowadzenie w ramach priorytetu 2.2 – „Wspieranie przekształceń społecznych i gospodarczych w obszarach problemowych” kierunku „Przełamywanie niekorzystnej sytuacji zdrowotnej na obszarach centralnej i wschodniej Polski z obszarem docelowym, województwo łódzkie, świętokrzyskie i lubelskie ze wskaźnikami: współczynnik zgonów na 100 tys. mieszkańców, zachorowalność na gruźlicę 100 tys. mieszkańców i przeciętna długość życia.

Mówca zwróciła uwagę na fakt, iż w priorytecie 2.1 „Budowa ponadwojewódzkich kompleksowych struktur funkcjonalno – przestrzennych i gospodarczych” w ogóle nie uwzględniono II Paneuropejskiego Korytarza Transportowego, wschód-zachód w ogóle został pominięty, a z punktu widzenia województwa łódzkiego i wszystkich województw centralnych jest on bardzo istotny.

Jeżeli chodzi o priorytet dotyczący zwiększonej mobilności migracyjnej i mobilności przestrzennej ludności, wspieranie samorządów w działaniach na rzecz rozwoju budownictwa czynszowego w obecnej wersji NSRR ograniczono się tylko i wyłącznie do budownictwa czynszowego co w kontekście NPR jest brakiem konsekwencji ponieważ w tymże dokumencie w kierunku „Tworzenie warunków dla mobilności geograficznej pracowników” wskazuje się na tworzenie przyjaznego środowiska prawnoinstytucjonalnego dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego oraz rozwój zasobów dostępnych na wynajem realizowanych

przez sektor prywatny i państwowy. Ponieważ problem mieszkaniowy jest w Polsce problemem bardzo trudnym i rzeczywiście z mobilnością bardzo silnie związany, ograniczenie tylko do budownictwa czynszowego, jest niepotrzebne.

Na zakończenie swego wystąpienia Dyr. Ewa Paturalska-Nowak ustosunkowała się do kwestii zaproponowanych wskaźników, które określiła jako archaiczne i nie mówiące nic o dynamice. Przypomniała, iż od szeregu lat na różnych spotkaniach pada stwierdzenie, że GUS dla planowania regionalnego, planowania przestrzennego musi zacząć prowadzić odpowiednie badania. Przy zaprezentowanym podejściu wskaźnikowym do NSRR, okrojone, proste wskaźniki będą wskaźnikami niewystarczającymi. Być może należy załatwić ten problem poprzez złożenie wniosku, który będzie musiał być rozpatrzony i doprowadzi do podjęcia decyzji w sprawie podjęcia przez GUS wspomnianych badań.

Dagmara Miczyńska-Hajda odpowiadając przedmówczyni zwróciła uwagę, iż nie należy traktować NSRR jako dokumentu wykonawczego do NPR-u, jest to niewłaściwe czego przykładem jest podejście do problematyki mieszkaniowej; generalnie problematyka mieszkaniowa stanowi w Polsce poważny problem rozwojowy kraju, ale może być on rozwiązywany przy pomocy różnych instrumentów. Strony rządowa i samorządowa doszły do wspólnego wniosku, że dla samorządów najistotniejszy jest instrument wpływania na mieszkania na wynajem, jest ta sfera, która daje najwyższą efektywność realizowania polityki rozwojowej, a nie rozwiązywania problemu mieszkaniowego w skali kraju rękami regionów.

Ad pkt 6

Prof. Stasiak wyraził zadowolenie z faktu zorganizowania niniejszej konferencji dającej możliwość spotkania się przedstawicieli 3 województw, które powinny ze sobą współpracować.

Odnosząc się do NSRR mówca wyraził zdanie, że pierwszym celem kierunkowym powinna być spójność kraju, a kolejnym konkurencyjność regionów i rozwój regionów. O rozwoju regionów decyduje właśnie spójność kraju, a dla uniknięcia chaosu kierować tym powinien urząd centralny.

Druga sprawa poruszona przez prof. Stasiaka dotyczyła kwestii demografii; zwraca się uwagę na wyraźny spadek ludności, ale nic nie mówi się o konsekwencji tego zjawiska.

Prof. Stasiak podniósł problem migracji i rozwoju powstających 10-11 obszarów metropolitalnych.

Mówca stwierdził, że bardzo groźnym problemem jest zakwestionowanie największej wartości, polskiej przestrzeni, Polski, jako zwornika pomiędzy Europą zachodnią i wschodnią. I tym zwornikiem jest układ środkowy. Niestety w Projekcie NSRR jako najważniejszy uznawany jest układ północ – południe, jest to niesłuszne ponieważ za kilka lat ogromny potencjał rosyjski wymusi zmianę stosunków z Rosją.

Mówca poparł głosy wypowiadające się za zbudowanie lotniska międzynarodowego między Warszawą a Łodzią.

Odnosząc się do sprawy algorytmu mówca stwierdził, że aby ożywić ścianę wschodnią należy ustalić ten algorytm podziału środków korzystny dla tych terenów.

Prof. Stasiak stwierdził, że koniecznym jest uchwalenie przez sejm ustawy zobowiązującej wszystkie jednostki samorządu terytorialnego, wchodzące w skład obszaru metropolitalnego do ścisłej współpracy

Mówca bardzo krytycznie odniósł się do propozycji przejścia autostrady i Via Baltica przez Warszawę. Podkreślił, że jeśli chodzi o ochronę przyrody począwszy od powstania pierwszego planu Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju zawsze kwestie przyrodnicze były uwzględniane. W Warszawie funkcjonalnej już w latach 30-tych podstawą była analiza układu przyrodniczego Warszawy. Bardzo istotne jest rozwiązanie przejścia Via Baltica przez Podlasie i obejście Warszawy, bez wprowadzania strumieni TIR-ów do Warszawy. Podobny problem jest z ewentualną nadmierną rozbudową lotniska Okęcie; grozi to spokojowi 100 tysięcy ludzi mieszkających w pobliżu.

Mówca zaapelował do przedstawiciela województwa podlaskiego o zorganizowanie ścieżki turystycznej i wyraził gotowość do podjęcia tego zadania w imieniu woj. mazowieckiego.

Pan **Bolesław Król** (Oddział Warszawski Towarzystwa Urbanistów Polskich), na wstępie zwrócił uwagę, iż ochrona przyrody, ochrona krajobrazu przejawia się wprawdzie we wszystkich prezentacjach, ale nie została w sposób jednoznaczny zaprezentowana rola i znaczenie systemu obszarów chronionych jako trwałej podstawy działalności gospodarczej i tworzenia przyjaznego środowiska życia człowieka. Istotna jest także rola specyficznych cech przyrodniczych i wynikających z historii, a które mogą być pewnego rodzaju promocją naszego krajobrazu, obszaru w kształtującej się nowej strukturze europejskiej.

Mówca omawiając sprawę ochrony systemu przyrodniczego podkreślił, że przebiegające procesy urbanizacyjne i rozwój komunikacji prowadzi do fragmentacji terenów i dewastacji systemu przyrodniczego, a tym samym obniża standardy środowiskowe życia ludności i prawidłowe funkcjonowanie gospodarki. Przytoczył wyniki opinii opracowanej i przedstawionej przez odpowiednie organizacje Narodów Zjednoczonych, w Światowej Strategii Ochrony Przyrody według której wszystkie

warunki potrzebne człowiekowi do życia w zakresie produkcji żywności, tlenu, są w tej chwili generowane przez przebiegające procesy przyrodnicze.

Stąd ekosystemy leśne, łąkowe i wodne uznane są przez właśnie tę strategię jako systemy podtrzymujące i warunkujące życie. System obszarów chronionych, który warunkuje przebieg tych procesów, nie jest jeszcze na równych prawach z innymi elementami tworzącymi strukturę przestrzenną. 90% obszarów województwa mazowieckiego to są obszary wiejskie, w które wpisany jest system ochrony przyrody i system procesów podtrzymujących życie.

System obszarów przyrodniczych, system obszarów chronionych i system terenów przyrodniczo czynnych winien tworzyć pewien ruszt przyrodniczy, który stanowi nienaruszalny i stały element struktury przestrzennej każdego obszaru. To jest pewna stała, która musi być wpisana w przestrzeń. Wszystkie inne elementy winny z tym układem się liczyć czyli winny zachować system powiązań ciągów przyrodniczych, zapewniających funkcjonowanie przyrody. Procesy urbanizacyjne są procesami nieuchronnymi, co jednak nie oznacza, że muszą zachodzić bez żadnych ograniczeń i uwarunkowań; nie mogą one zniekształcić albo zakłócić funkcjonowania systemu przyrodniczego.

Mówca poruszył problemy dotyczące gospodarki wodnej zwracając uwagę, iż w związku z bardzo silnie przebiegającą urbanizacją regionu Warszawy, należy liczyć się z deficytem wodnym. W związku z powyższym zaproponował dwa rodzaje postulatów, do planu regionalnego i do planu krajowego; mianowicie wydelimitowanie wszystkich obszarów alimentujących wodę, wszystkich obszarów źródłiskowych. Obszary źródłiskowe powinny być odpowiednio zagospodarowane. Ponadto konieczne będzie kontrolowanie stałego poboru wody, współpraca w zakresie monitorowania poziomu tych wód wymaga koordynacji międzyregionalnej.

Mówca poruszył kwestię wartości regionu Warszawy, dzięki którym może on być promowany; jest to m.in. zdrowa żywność, a więc rozwój rolnictwa ekologicznego. Poza tym aby aktywizować ten teren, muszą być sprecyzowane w sposób wyraźny i jednoznaczny wielkie założenia urbanistyczne. Należy wykreować pewne kierunki rozwoju i zaproponować inwestorowi, a ten powinien być zobowiązany do uczestnictwa w przygotowaniu tej inwestycji. Wiąże się z tym kultura ładu przestrzennego, który pozostawia wiele do życzenia; chaos przestrzenny, który narasta jest zniechęcający dla inwestora do pojawiania się na tym terenie.

Warszawa, która w skali krajowej dysponuje jedyną w tej chwili współcześnie zorganizowaną uczelnią, która może uprofilowana, na rolnictwo, tereny otwarte i kształtowanie krajobrazu w strefach zurbanizowanych, może być taką uczelnią, która przyciągnie studentów i wypracuje równocześnie pewne metody kształtowania krajobrazu na obszarach zurbanizowanych.

Zdaniem mówcy ze względu na to, że Polska leży na granicy dwóch światów, kultury zachodu i cywilizacji wschodu, pojawia się szansa dla województw wschodnich. Białystok, Siedlce, Lublin, Rzeszów mają szansę na wypracowanie nowych metod podejścia do nawiązania współpracy międzynarodowej tych dwóch światów, poprzez dialog, solidarne działania i ekumenizm.

Mówca zwrócił uwagę na elementy turystyczne mogące przyciągnąć na teren województwa mazowieckiego, podlaskiego, łódzkiego turystów z całej Europy.

Kolejny temat poruszony przez p. B. Króla dotyczył kierunków rozwoju. Stwierdził on, iż powiększył się dystans między rozwojem Warszawy, a pozostałymi regionami w związku z tym należy przejść na inny układ, którym będzie przede wszystkim przygotowanie infrastruktury technicznej i infrastruktury komunikacyjnej sprzyjający przyjęciu potencjalnych inwestorów.

Mówca wyraził zadowolenie z faktu, iż Warszawa i region Warszawy przechodzi z gigantycznego i niesprawnego węzła komunikacyjnego w Warszawie na system promienisto – obwodowy, a jako priorytetowa zarysowuje się sprawa regionalnej obwodnicy około warszawskiej, która uwolni Warszawę od tranzytu, uniemożliwiającego uporządkowanie problemów komunikacyjnych w stolicy. Podkreślił, że Znajomość zasobów i specyfiki regionalnej powinna być wykorzystywana do tworzenia ośrodków rozwoju, które będą prezentacją ich zasobów i walorów, ale gdzie równocześnie będzie realizowane przetwórstwo tych walorów, które odpowiadają standardom sanitarnym, ma szansę na zdobycie rynku europejskiego.

Kończąc mówca podkreślił, iż szczególnie ważnym zadaniem jest obecnie wypracowanie nowych formuł i zasad powszechnie oczekiwanego ładu społecznego, gospodarczego, ekologicznego i przestrzennego.

Pan Bohdan Szymański odnosząc się do hasła subsydiarności podkreślił, że musi być zmienione prawo, musi istnieć jednolitość pomiędzy planem zagospodarowania, zasadami dysponowania własnością, gospodarką, nieruchomościami, podziałami, geodezją, itd. Zdaniem mówcy niezwykle ważne jest wprowadzenie do obrotu prawnego Europejskiej Konwencji Krajobrazowej, która została w listopadzie ratyfikowana, ale jeszcze czeka na uzgodnienie tekstu przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych i opublikowanie w Dzienniku Ustaw i w związku z tym nie wchodzi do obrotu prawnego. W konwencji jest zawarta bardzo głęboka myśl, że krajobraz jest wartością, jest pewną ceną i stanowi własność pewnej społeczności regionalnej.

Mówca poruszył problem ogromnej wypadkowości na polskich drogach i poddał pod rozagę zmianę stereotypu, że środki na transport i infrastrukturę kolejową stanowią 10%-15%, a nie 40, 50, czy 60%, co dałoby możliwość zasadniczej zmiany polskich dróg. Utracona została szansa stworzenia regionalnych stacji logistycznych i wykorzystania tego i zupełnej zmiany obrazu naszego transportu, bowiem nikt sobie nie zadał trudu, żeby najpierw ocenić skutki podziału tras przewozowych, a potem dopiero zastanawiać się nad siecią.

Ostatnia kwestia poruszona przez mówcę dotyczyła demografii. Należy zastanowić się nad takim modelem osadnictwa, który być może powoduje, że członek rodziny jest tańszy do utrzymania. Temu służy program dywersyfikacji źródeł utrzymania ludzi na wsi, które taniej kosztuje. Zaproponował opracowanie odpowiednich rozwiązań w tym zakresie np. przez wyższe uczelnie.

Eugeniusz Nawrocki - Wiceprezes Oddziału Warszawskiego Towarzystwa Urbanistów Polskich zasugerował, aby jednostki, które przygotowują wszelkie strategiczne dokumenty dotyczące rozwoju kraju, brały pod uwagę konieczność ściślejszej współpracy z sąsiadami, co pozwoli na łatwiejsze rozstrzygnięcie problemów komunikacyjnych, współpracy przygranicznej, handlu przygranicznego i tym podobnych elementów rozwoju kraju.

Ad pkt 7

Dagmara Mliczyńska-Hajda dokonała podsumowania dyskusji. Wyraziła zadowolenie z faktu, iż przy okazji konferencji poświęconej rozwojowi regionalnemu i polityce regionalnej, poruszona została problematyka planowania przestrzennego i rozwoju miast, ale jednocześnie wyraziła ubolewanie z powodu nieskuteczności środowiska bowiem rezultaty dyskusji od lat prowadzonych przez urbanistów dotyczące problematyki ładu przestrzennego i uregulowań prawnych nie są widoczne, nie zostały bowiem wprowadzone w życie.

Podzieliła pogląd, że warto byłoby wprowadzić do listy uwarunkowań do rozwoju regionalnego również aspekt związany z ładem przestrzennym i jakością przestrzeni, jakością wizualną. Stwierdziła, że trudno ocenić skuteczność wprowadzenia tego zagadnienia do Projektu NSRR, znacznie bardziej skuteczne byłoby wyraźne wskazywanie jaki jest związek przyczynowo-skutkowy pomiędzy estetycznie odbieranym ładem przestrzennym, uporządkowaniem przestrzeni i racjonalnością wykorzystywania tej przestrzeni a kosztami i ekonomią zarządzania, gminą, miastem. Takie dokumenty znacznie łatwiej docierają do samorządu terytorialnego i możliwe, że znacznie bardziej skutecznie nakłaniają samorząd do podejmowania działań skutkujących działaniem pozwalającym na osiągnięcie estetycznie odbieranego ładu przestrzennego.

Odnosząc się do głosów w dyskusji na temat obszarów metropolitalnych, Dyr. D. Mliczyńska-Hajda zwróciła uwagę, iż Projekt NSRR idzie w inną stronę, niż zapisy, które a propos obszarów metropolitalnych znajdują się w NPR-rze, gdzie się mówi o powstaniu powiatów metropolitalnych. Zapewniła, że w Projekcie NSRR tam, gdzie problematyka ta dotyczy problemów związanych z wdrożeniem tej Strategii zostaną wskazane pewne kierunki jeśli chodzi o zarządzanie, na podstawie przykładów dostępnych w Polsce, a nie opartych o rozwiązania legislacyjne.

Jeśli chodzi o problematyka transportu, Dyr. D. Mliczyńska-Hajda stwierdziła, że obie konferencje pokazują, iż jeśli chodzi o infrastrukturę komunikacyjną, transport, a szczególnie transport towarowy, w Strategii Rozwoju Regionalnego należy znacznie dobitniej sformułować zapisy o preferowaniu transportu szynowego i preferowaniu transportu publicznego, jeśli chodzi o transport osób.

Dyr. D. Mliczyńska-Hajda stwierdziła, że w kwestii demografii i tendencji demograficznych badania statystyczne, dotyczące populacji i tendencji związanych z migracją z miast na obszary podmiejskie, myślę, dotknięte są różnymi wadami, które utrudniają obiektywizację oceny tej sytuacji. Jeśli chodzi o problematykę związaną z rozwojem miast, to te prognozy, które przyjęto dla NSRR, pozwalają na założenie, że jednak cele dotyczące rozwoju miast powinny być w NSRR co najmniej tak wyrażone, jak te, które zostały przedstawione w Projekcie.

Kończąc, Dyr. D. Mliczyńska-Hajda wyraziła nadzieję, że dzisiejsza dyskusja przeniesie się też na inne fora, związane z gospodarką przestrzenną w sposób zdecydowanie merytoryczny jak Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, jak i na dyskusje środowiskowe, gdzie kwestia wprowadzenia pewnych uproszczeń, jeśli chodzi o ilość dokumentów strategicznych i integrowanie planowania przestrzennego i planowania regionalnego będzie przedmiotem szczegółowej analizy i pozwoli na sformułowanie konkretnych wniosków w tym zakresie.

Na tym konferencja została zakończona o godzinie 17.00